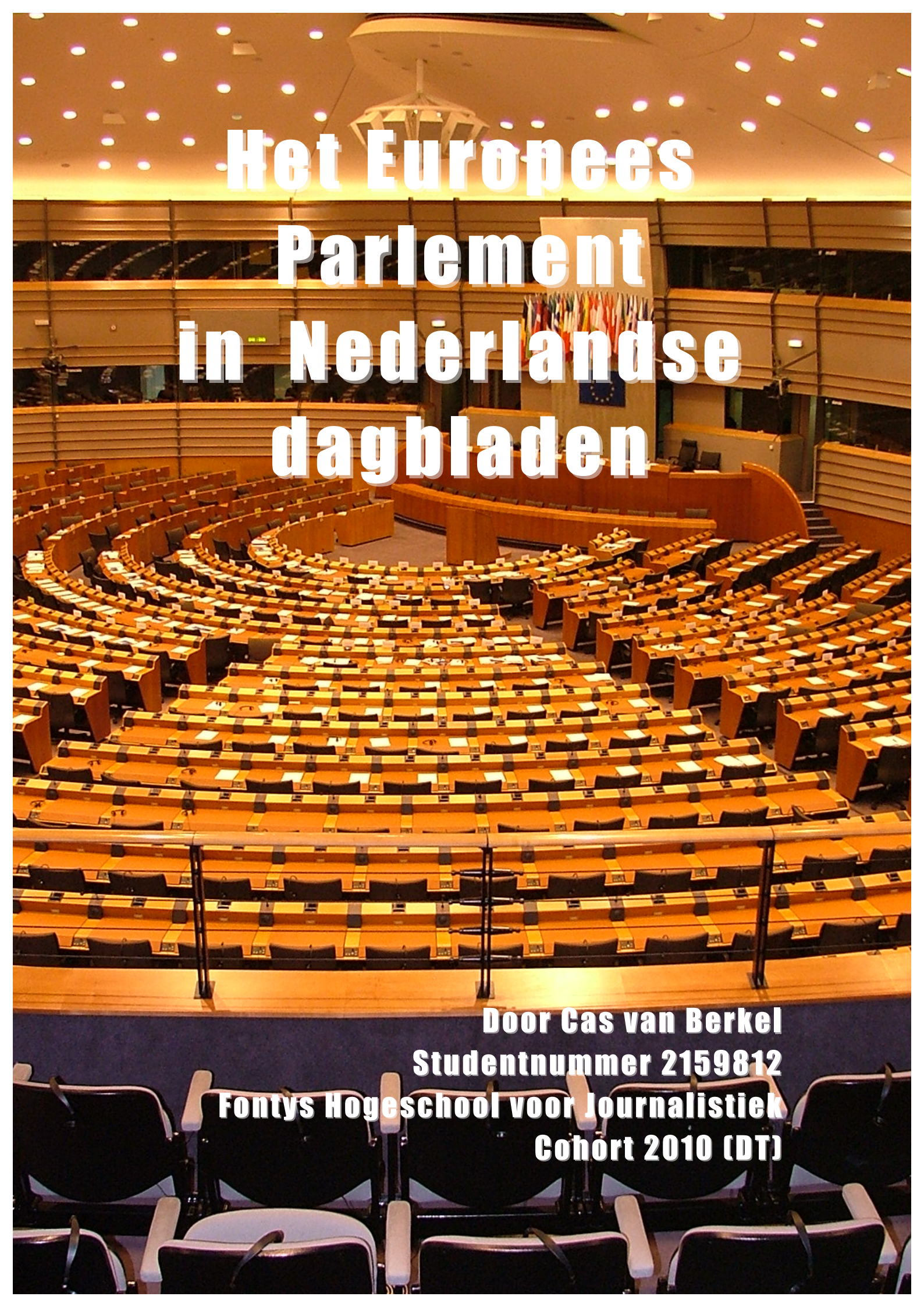

Het Europees Parlement in Nederlandse dagbladen

**Door Cas van Berkel
Studentnummer 2159812
Fontys Hogeschool voor Journalistiek
Cohort 2010 (DT)**

Het Europees Parlement in Nederlandse dagbladen

Onderzoek naar de berichtgeving in landelijke kranten over het functioneren van het Europees Parlement

**Cas van Berkel
Mei 2014**

Inhoudsopgave

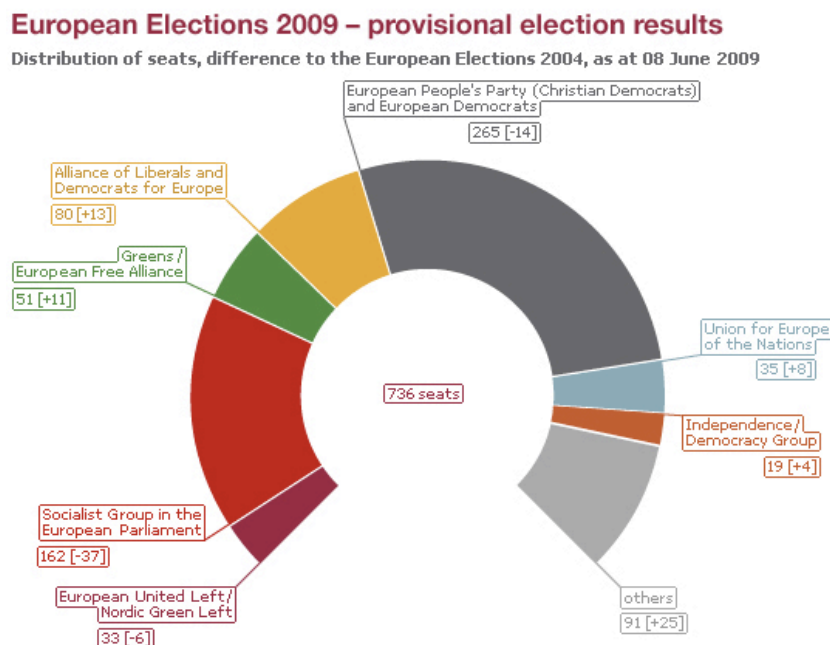
Hoofdstuk 1	Inleiding	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Afbakening	5
1.3	Probleemomschrijving	5
1.3.1	Probleemstelling	7
1.3.2	Doelstelling	8
1.3.3	Onderzoeksvragen	9
Hoofdstuk 2	Onderzoeksopzet en -methode	9
2.1	Gebruikte methoden	9
2.2	Literatuur	10
2.2.1	De Nieuwe Reporter	10
2.2.2	Europees debat dankzij de SP en PVV	10
2.2.3	Media-aandacht volgens politici	10
Hoofdstuk 3	Analyse	11
3.1	Partij-interne aangelegenheden	13
3.2	Financieel beleid	16
3.3	Betrekkingen met de Verenigde Staten	20
Hoofdstuk 4	Interviews	23
4.1	Merkies versus PvdA	25
4.2	De bankenunie	26
4.3	Het vrijhandelsverdrag TTIP	28
4.4	De Europa-pagina	30
4.5	Informatie over Europa	31
4.6	Het debat over Europa	33
4.7	Gebrek aan kennis	35
4.8	Lage opkomst	37
Hoofdstuk 5	Conclusie	38
5.1	Reflectie	38
5.1.1	De dagbladen	38
5.1.2	Onderwerpen in de kranten	39
5.1.3	Beeldvorming in de kranten	40
5.1.4	Het kennisvraagstuk	41
5.1.5	Informatie voor kiezers	43
5.1.6	Het maatschappelijk debat	45
5.1.7	De Europa-pagina	45
5.2	Aanbevelingen	46
5.2.1	De fysieke plaats in de krant	47
5.2.2	De inhoud van de berichten	47
5.2.3	Minstens één correspondent	48
5.2.4	De Europese context	48
5.2.5	Organiseren van debatten	49
Bronnenlijst		50

1 Inleiding

Politiek Europa is voor velen een 'ver-van-mijn-bedshow'. Onder burgers heerst het beeld dat de bestuurlijke instituten van de Europese Unie (EU) op een ingewikkelde manier te werk gaan om tot gezamenlijk beleid te komen (Van der Vleuten, 2010). De meest gewichtige beslissingen zijn de zogenaamde verordeningen, algemene regelgeving vanuit Europa die direct wordt toegepast op alle lidstaten van de EU. Deze verordeningen staan, door EU-verdragen die Nederland heeft geratificeerd, boven nationale wetgeving. De democratische invloed van burgers op die regelgeving lijkt klein. Het enige orgaan in Europa waarvoor burgers rechtstreeks volksvertegenwoordigers kiezen is het Europees Parlement (EP). Journalisten roepen zichzelf met regelmaat uit tot 'waakhond van de democratie'. Te verwachten valt dat ze in dat licht verslag uitbrengen over de Europese politiek in het algemeen en het EP in het bijzonder.

1.1 Aanleiding

De verkiezingen voor het EP worden eens in de vijf jaar gehouden. Eind mei 2014 kunnen alle stemgerechtigden in de 28 lidstaten van de EU naar de stembus. Ze kiezen in totaal 751 volksvertegenwoordigers. Het aantal zetels per land verschilt. Nederland kiest op 22 mei 26 Europarlementariërs die in principe voor vijf jaar zitting nemen in het EP. De meerderheid maakt na de verkiezingen deel uit van een overkoepelende, Europese fractie (zie figuur 1).

Figuur 1: Zetelverdeling EP na de verkiezingen in 2009 (Bron: Europees Parlement)

Om een gefundeerde stem uit te brengen, moeten burgers weten wat de standpunten zijn van partijen, ten aanzien van belangrijke politieke vraagstukken van de EU. Het EP is slechts een onderdeel van het Europese politieke bestel. Journalisten zijn voor een aanzienlijk deel verantwoordelijk voor de informatie over politieke processen vanuit het democratische machtscentrum van de EU.

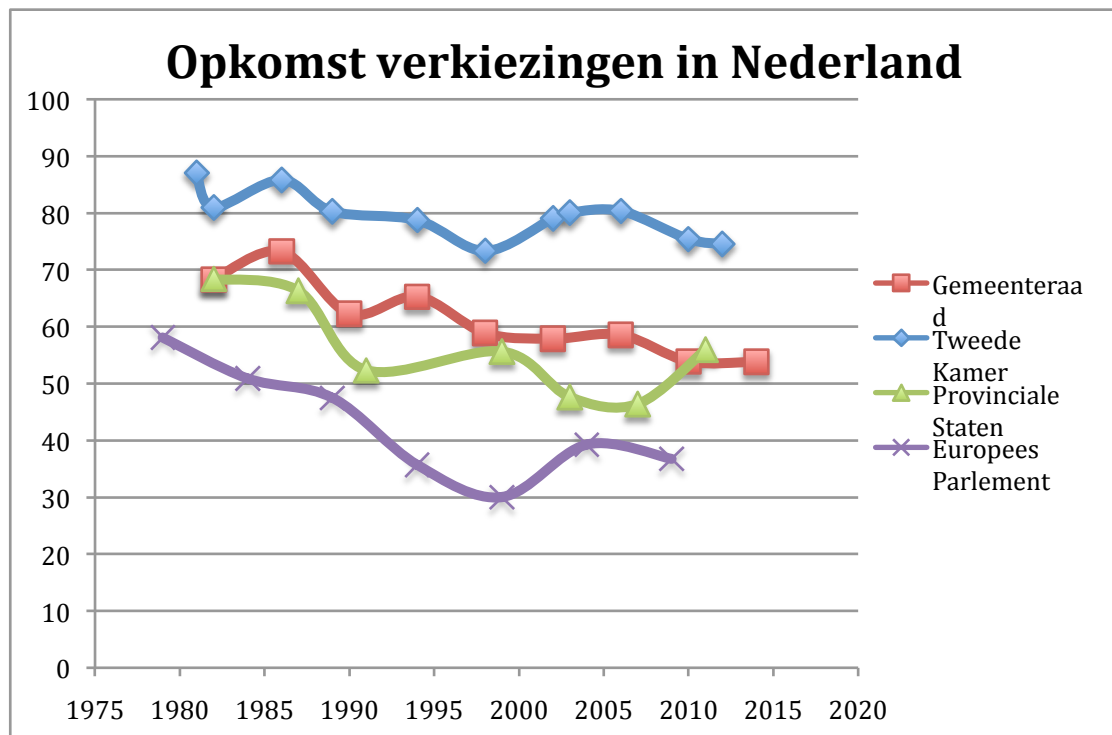
1.2 Afbakening

In dit onderzoek wordt de dagbladverslaggeving over het Europees Parlement onder de loep genomen. Het EP beslist mee over Europese wetgeving en bekleedt daarnaast een controlerende en adviserende functie. De leden van de Europese Commissie (EC) – het belangrijkste beleidsvoerende orgaan binnen de EU – worden door de lidstaten voorgedragen. Europese burgers kunnen geen invloed uitoefenen op de samenstelling, behalve indirect doordat het EP akkoord moet gaan met de voordracht van de Eurocommissarissen. Individuele leden van de EC naar huis sturen gaat niet, maar het EP kan met een motie van afkeuring wel de volledige Commissie ontslaan. In de praktijk is dat nooit gebeurd, maar er is wel een keer mee gedreigd. Het derde belangrijke orgaan bij Europese besluitvorming is de Raad van de Europese Unie. Hierin zijn ministers uit alle lidstaten vertegenwoordigd.

Bij de aankomende verkiezingen hebben alle kiesgerechtigde inwoners van de EU-lidstaten de kans om direct invloed uit te oefenen op de samenstelling van het EP. Europeanen bepalen gezamenlijk welke politieke kleur het orgaan moet krijgen. In democratische samenlevingen zijn zij afhankelijk van betrouwbare, accurate feiten die in een betekenisvolle context worden gezet (Kovach & Rosenstiel, 2001). Dat staat vermeld bij de eerste pijler over waarheidsvinding in het boek 'The Elements of Journalism'. De journalistiek heeft daarom als spreekbuis van de samenleving onder meer de taak verslag uit te brengen over politieke besluitvormingsprocessen. Kranten fungeren als een belangrijke bron van informatie en kunnen het publieke debat aanjagen (Kussendrager, 2007). Sinds de eerste verkiezingen voor het EP in 1979 is het daarom ook een taak van dagbladen om het electoraat te voorzien van informatie over politiek op Europees niveau. Die berichtgeving bepaalt voor een deel het beeld dat burgers hebben van de Europese politiek.

1.3 Probleemomschrijving

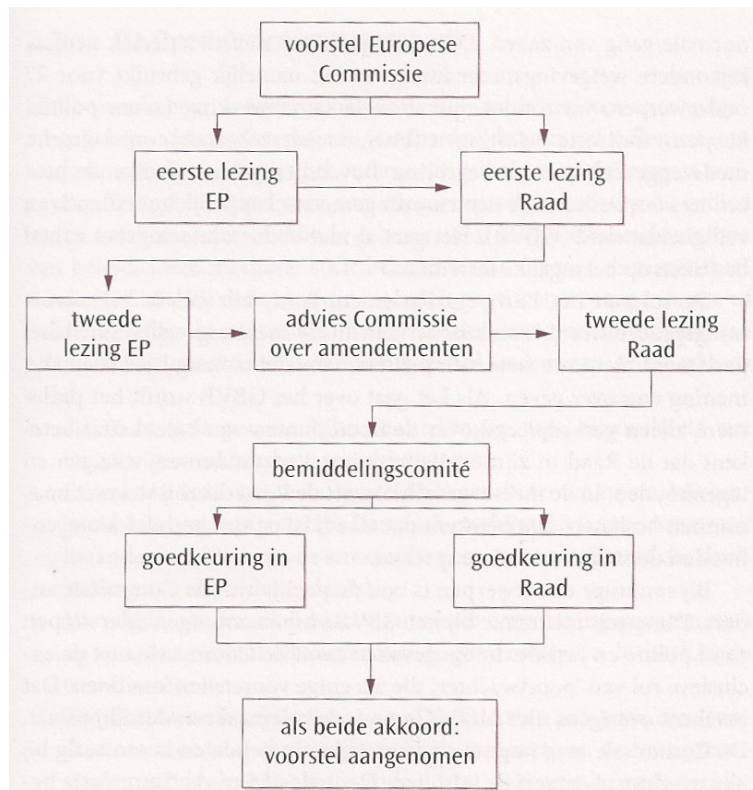
De achtste verkiezingen voor het EP vinden in Nederland plaats op donderdag 22 mei 2014. In andere landen zoals België gaan de stemlokalen open op zondag 25 mei. Stemgerechtigden moeten een idee hebben van wat er te kiezen valt en wat hun stem betekent. De opkomst lag in Nederland sinds 1994 steeds onder de 40 procent, het laagste niveau van alle nationaal georganiseerde verkiezingen (zie figuur 2).

Figuur 2: Opkomst landelijk georganiseerde verkiezingen sinds 1979 (Bron: Databank Verkiezingsuitslagen)

De commissievergaderingen van het EP vinden in Brussel plaats en plenair wordt vergaderd in Straatsburg. Vrijwel alle Europese beleidsplannen moeten worden goedgekeurd door het EP. De wetgeving die voortkomt uit dat beleid kan grote invloed hebben op het dagelijks leven van EU-burgers. Maar verslaggeving is lastig door de complexe structuur en werkwijze van de Europese instellingen, aldus Europees verslaggever voor weekblad Elsevier Carla Joosten in het betoog 'Europa, de ver-van-mijn-bedshow' (Van Berkel, 2012): "Over sommige beslissingen gaan jaren heen; wanneer is dan hét moment om het te melden?"

De positie die het EP inneemt in de Europese bestuurslaag staat beschreven in 'De bestuurlijke kaart van de Europese Unie' (Van der Vleuten, 2010). De EC – met de benoemde leden – heeft het exclusieve recht van initiatief. Daardoor is die nog het meest te vergelijken met een nationale regering. Het EP mag zelf geen wetsvoorstellen indienen, wat afwijkt van de Tweede Kamer die dat recht wel heeft. Wel mag het EP proberen de Commissie ertoe te bewegen om met een voorstel te komen. Wanneer de EC met een voorstel komt, volgen bij de gewone wetgevingsprocedure twee behandelfasen in het Parlement. Tijdens deze zogenaamde lezingen (zie figuur 3) kunnen amendementen op het voorstel worden aangenomen. Uiteindelijk moeten het EP en de Raad – met ministers uit alle lidstaten – akkoord gaan om een voorstel aan te nemen. Bij bijzondere besluitvorming is het EP doorgaans vooral een adviserend orgaan.

Figuur 3: Gewone wetgevingsprocedure (Bron: De bestuurlijke kaart van de Europese Unie)

1.3.1 Probleemstelling

De media-aandacht voor Europa zou te beperkt zijn. Harmen Binnema, docent aan de Universiteit van Utrecht, stelt in hoofdstuk 14 van het boek 'De bestuurlijke kaart van de Europese Unie' het volgende: "Dagbladen en tijdschriften besteden relatief weinig aandacht aan Europa en als het gebeurt, dan zeker niet op de voorpagina." Terwijl kranten gezien hun functie toch bij uitstek informatie zouden moeten verschaffen over de politieke processen van de Europese instituten.

In 2010 luidde de International Press Association (IPA) de noodklok omdat het aantal journalisten in Brussel zou afnemen. Door anderen wordt gesteld dat het aantal van circa 1.000 correspondenten al jaren stabiel is. Bij de Nederlandse dagbladen is de afgelopen tien jaar wel een afname te zien. NRC Handelsblad wisselde zijn tweede vaste correspondent in voor een freelancer en Trouw ging van twee naar nog één correspondent. Het Algemeen Dagblad (AD) en De Telegraaf hebben geen correspondent meer in Brussel. De Volkskrant had er in 2003 nog 2, maar stuurde het afgelopen half jaar slechts tijdelijk iemand naar Brussel. Alleen het Financieele Dagblad heeft er nog steeds twee verslaggevers. Een afname van Nederlandse correspondenten in Brussel kan invloed hebben op de verslaggeving over het EP in Nederland.

De afgelopen decennia werd het EP met regelmaat bekritiseerd door de media vanwege grote absentie van Europarlementariërs bij plenaire vergaderingen, het gereis tussen Straatsburg en Brussel, buitensporige onkosten- en pensioenregelingen en zelfs fraude (Van Damme, 2013). Europarlementariërs werden daardoor vaak afgeschilderd als zakkenvullers.

In 'Brusselse verhalen' wijt politicoloog Ben Crum de lage opkomst bij de verkiezingen onder meer aan de complexe besluitvorming in de EU. Burgers hebben het gevoel dat het hun aan middelen ontbreekt om in te grijpen als ze vinden dat het beleid de verkeerde kant op gaat. Uit het onderzoek 'European Pulse' van bureau Ipsos is gebleken dat het geloof in het nut van de EU afbrokkelt onder Nederlanders. Hierover publiceerde de Volkskrant 31 maart 2014 een artikel waarin staat dat ruim tweederde van de Nederlanders de macht van de EU wil beperken of er zelfs helemaal uit wil stappen.

1.3.2 Doelstelling

In het najaar van 2013 rapporteerde Eurobarometer onderzoeksresultaten die aangaven waar Nederlanders nieuws over Europese politiek vandaan halen. De meerderheid consumeert het nieuws via televisie (80%). Nog een substantieel deel vangt nieuws op in de geschreven pers (45%) en op internet (42%). Informatie over de EU, haar beleid en de instellingen halen de meeste Nederlanders van internet (59%), gevolgd door televisie (43%) en dagbladen (36%). Omdat ik als student journalistiek koos voor printmedia als afstudeerrichting, is dit onderzoeksverslag gericht op Nederlandse dagbladen. Het verslag moet een impressie geven van de manier waarop het EP wordt behandeld in de geschreven pers. Van studenten aan Fontys Hogeschool voor Journalistiek in Tilburg wordt verwacht dat zij hun reflecterend vermogen aantonen bij de toetsing van vakbekwaamheid. In dat kader is dit verslag ook een reflectie op de dagbladjournalistiek.

De doelgroep bestaat onder meer uit journalisten met interesse in politiek of specifiek in Europa. Onderzoek naar de Nederlandse dagbladverslaggeving over het EP biedt inzichten over de informatievoorziening. Dat kan voor academici, die zich bezighouden met de EU, van toegevoegde waarde zijn. Wellicht kan dit verslag voor Europarlementariërs een brug slaan tussen hun werk en dat van journalisten. Het kan ook de afstand verklaren tussen politiek en burgers. In hoofdstuk 5 wordt het verslag geconcludeerd met mijn reflectie en suggesties voor de dagbladverslaggeving over het EP.

1.3.3 Onderzoeksvragen

Hoofdvraag:

Hoe brengen Nederlandse dagbladen verslag uit over het functioneren van het Europees Parlement?

Deelvragen:

1. *Welke onderwerpen komen in een bepaalde periode het meest aan bod?*
2. *Waar gaan de berichten inhoudelijk over?*
3. *Welk beeld schetsen kranten over het Europees Parlement?*
4. *Zijn de berichten te begrijpen voor lezers?*
5. *Komen politieke standpunten duidelijk aan bod in de berichten?*
6. *Kunnen lezers met de informatie uit de berichtgeving (mede-)bepalen op wie ze willen stemmen bij de verkiezingen?*
7. *Is Europese politiek geschikt voor een aparte pagina?*
8. *Wordt het publieke debat door de berichtgeving gestimuleerd?*

2 Onderzoeksopzet en -methode

Antwoorden op de onderzoeksvragen zijn op de eerste plaats te vinden in de hoeveelheid berichten over het EP in de dagbladen. Bepaalde thema's komen meer aan bod dan andere. Landelijk gezien zijn andere thema's van belang dan op lokaal niveau. Om te ontdekken of er op redacties van kranten meer aandacht is voor bepaalde onderwerpen, beperkt dit onderzoek zich daarom tot landelijke dagbladen. Ten tweede is de inhoud van de berichtgeving belangrijk, omdat krantenberichten een beeld kunnen geven van wat het EP precies doet. Het aantal berichten en de hoeveelheid woorden (kwantitatief) waarmee een onderwerp wordt behandeld, zegt iets over het belang dat redacties er aan hechten. Stemgerechtigden zijn erbij gebaat als standpunten van politieke partijen aan bod komen in de kranten die zij lezen. Het is daarom ook zinnig om naar de inhoud van de berichten te kijken (kwalitatief).

2.1 Gebruikte onderzoeksmethoden

Zowel de kwalitatieve als kwantitatieve toetsing moet betrekking hebben op dezelfde onderzoeksperiode. LexisNexis vormt de hoofdbron om te kunnen achterhalen hoeveel en wat er is geschreven over het EP in de landelijke dagbladen. Het eerste onderdeel van de zoekopdracht is kwantitatief. Door te zoeken met specifieke zoektermen, kan het aantal berichten dat is verschenen in landelijk uitgegeven dagbladen worden geraamd. Tevens kan worden bekeken uit hoeveel woorden die artikelen bestaan. De hoeveelheid aandacht wordt daarmee niet alleen gebaseerd op de hoeveelheid berichten, maar ook op de totale omvang van de berichten. Daarna worden de berichten inhoudelijk gekwalificeerd per onderwerp. De onderzoeksvragen en de onderwerpen uit de dagbladen worden voorgelegd aan interviewkandidaten. Naast journalisten, zijn Europarlementariërs, docenten en het Bureau van het EP benaderd.

2.2 Literatuur

De gebruikte opbouw van dit onderzoek volgt in grote lijnen de theorie van het boek 'Wat is onderzoek?' (Verhoeven, 2011). Uitleg over de functie van het Europees Parlement komt met name uit 'De bestuurlijke kaart van de Europese Unie' (Van der Vleuten, 2010). De hierna volgende artikelen uit verschillende media hebben betrekking op de discussie die gaande is over de Nederlandse verslaggeving met betrekking tot Europese politieke aangelegenheden. Zij bieden waardevolle achtergrondinformatie over het onderzoeksonderwerp en bij de onderzoeksvragen.

2.2.1 De Nieuwe Reporter

Vakreflectie vormt één van de hoofddoelen van dit onderzoek. Daarom speelt de journalistieke discussie een belangrijke rol. Op de website De Nieuwe Reporter schreef journalist Benjamin Dürr op 23 juli 2012 het artikel 'Creëer de Europapagina in de krant'. Hierin stelt hij dat artikelen over Europa worden geschreven vanuit een nationaal perspectief. Zijn pleidooi voor een pagina over de Europese politiek in de dagbladen is een interessante stelling voor de interviews. De antwoorden kunnen betrekking hebben op deelvraag 7 (hoofdstuk 1.3.3). Het artikel 'Journalistiek laat tegels liggen in Brussel' op De Nieuwe Reporter gaat over de onmacht van de journalistiek om alle relevante nieuws- en achtergrondverhalen uit Brussel op te pikken. Het is geschreven door Joop Hazenberg, verslaggever in Brussel. Hij zegt in het stuk dat de slechte staat van de journalistiek en de daarmee samenhangende afname van het aantal correspondenten in Brussel hieraan debet zijn.

2.2.2 Europees debat dankzij SP en PVV

In de NRC Reader is een artikel gepubliceerd op 13 januari 2014 waarin verschillende bevindingen van Claes de Vreese zijn opgenomen. Als hoogleraar politieke communicatie aan de Universiteit van Amsterdam (UvA) leidt hij een groot opinieonderzoek van TNS NIPO naar de Europese verkiezingen. De polarisatie in het politieke landschap zorgt volgens hem nog enigszins voor een debat over Europa, waar de middenpartijen (VVD, PvdA, CDA) nog te weinig een antwoord op hebben. Het debat moet in Nederland steeds weer op nul beginnen, aldus De Vreese. Al eind jaren negentig werd door zijn onderzoek duidelijk dat Nederland de EU grotendeels negeert. Is het slecht gesteld met het debat over Europa of zijn er veranderingen zichtbaar? Antwoord op deze vraag heeft betrekking op deelvraag 8 (hoofdstuk 1.3.3) die ook wordt voorgelegd aan de interviewkandidaten.

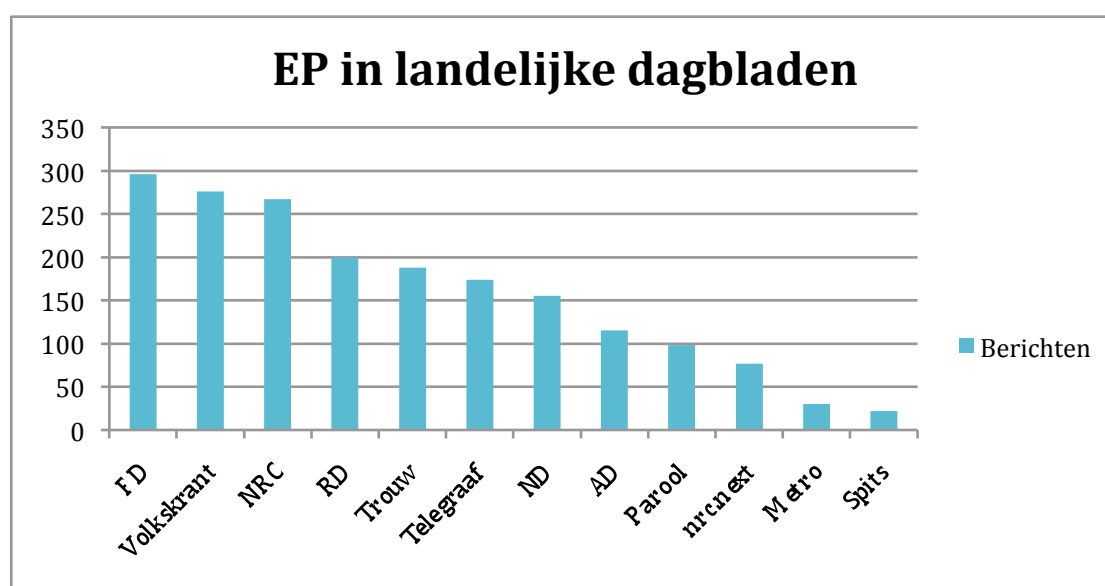
2.2.3 Media-aandacht volgens politici

Op 6 april 2014 verscheen in Trouw het artikel 'Wij zijn echt geen Mickey-Mouse parlement' door Christoph Schmidt. In de intro staat dat weinig mensen weten wat het EP uitspookt. Vervolgens komen negen (kandidaat-) Europarlementariërs aan het woord. Zij stippen onder meer aan hoe het volgens hen is gesteld met de media-aandacht. Sophie in 't Veld (D66) en Bas Eickhout

(GroenLinks) hebben weinig klachten over de pers. In 't Veld ziet zelfs een toename van de media-aandacht in de afgelopen vijf jaar. Eickhout vindt wel dat hij door media vaak als expert wordt uitgenodigd in plaats van politicus. Terwijl buitenlandse media hem meer naar zijn politieke standpunten vragen. Peter van Dalen (ChristenUnie/SGP) vindt het niet erg dat hij minder aandacht krijgt dan de politici in Den Haag. Hierdoor kan hij 'bestuurlijker' opereren. Nationale politiek domineert in de media volgens Toine Manders (50PLUS). Omdat Den Haag in de media met de eer strijkt als iets goed gaat en Brussel de schuld geeft als het fout gaat, kan een beeld ontstaan dat Europa een ding is dat niet werkt. Kennis onder Nederlanders over Europa is volgens de nieuwe PvdA-lijsttrekker Paul Tang een probleem. Die gaat volgens hem niet toenemen door vergaande hervormingen of democratiseringsmaatregelen.

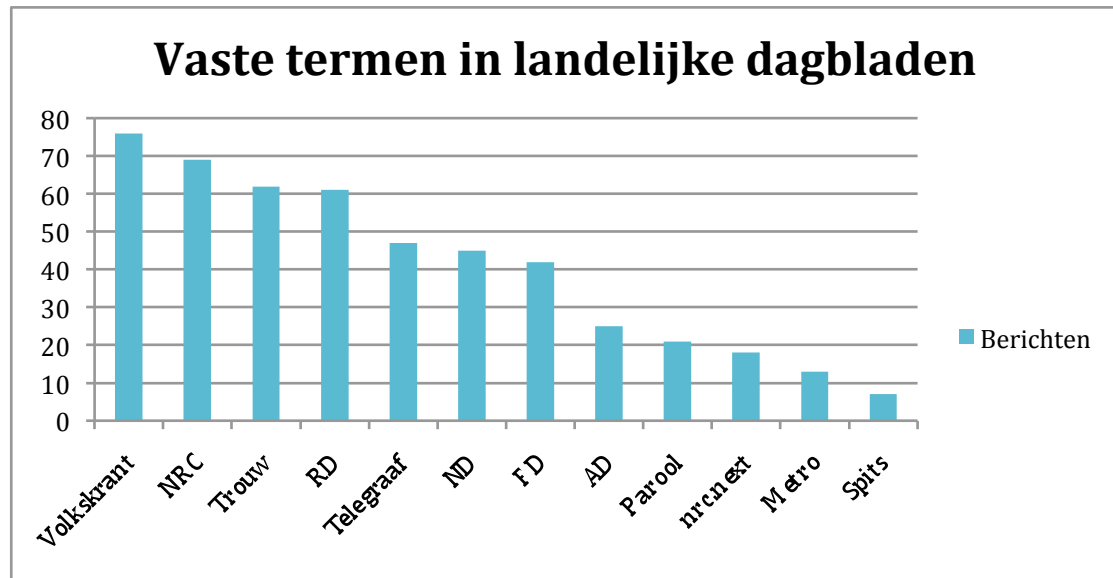
3. Analyse

Na de eerste zoekacties in LexisNexis - zonder een specifieke termijn - wordt duidelijk dat er veel over het EP geschreven wordt in de landelijke pers. Met enkel de zoekterm 'Europees Parlement' verschijnen meer dan 3.000 berichten. In verband met de beschikbare tijd, spitst dit onderzoek zich toe op het afgelopen jaar. De verwachting is dat deze periode veel antwoorden oplevert op de onderzoeksvragen. Omdat het een verkiezingsjaar betreft, heeft dit waarschijnlijk invloed op de verslaggeving. Om die invloed enigszins te beperken, loopt de onderzochte periode in LexisNexis ruim twee maanden voor de verkiezingen af op 15 maart 2014. De startdatum van de onderzochte periode is daarom vastgesteld op 15 maart 2013. Een zoekactie met alleen de term 'Europees Parlement' leverde tussen 15 maart 2013 en 15 maart 2014 (hierna: de onderzochte periode) nog 1.920 berichten op (zie figuur 4a). Een zoekactie in de onderzochte periode met 'Europees Parlement' en 'Europarlementariër' (hierna: de vaste termen) leverde nog ruim 500 berichten op in 12 kranten (zie figuur 4b).

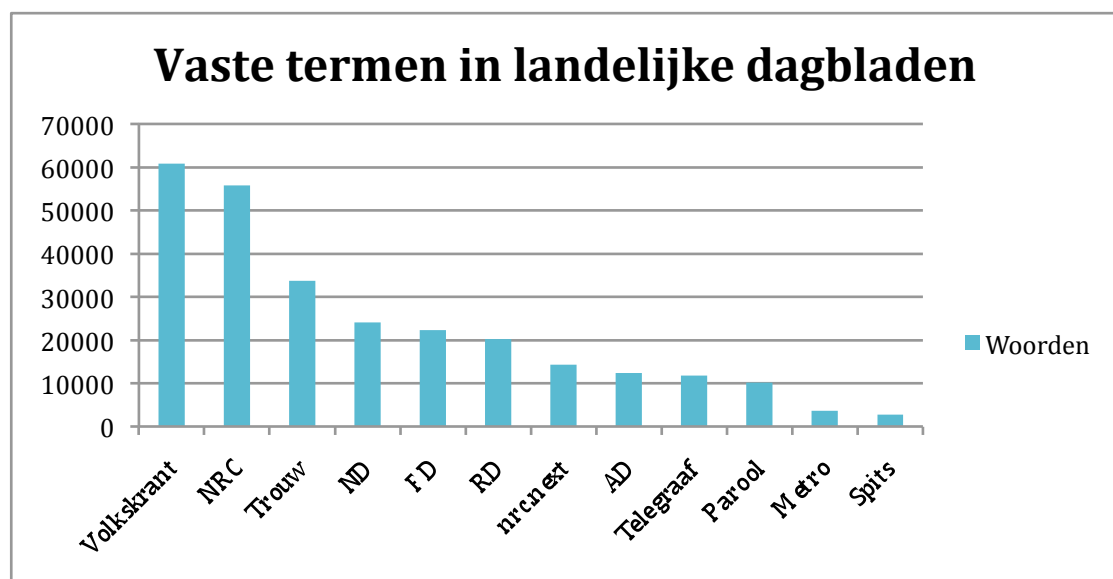

Figuur 4a: Aantal berichten met 'Europees Parlement' tussen 15 maart 2013 en 15 maart 2014 (Bron: LexisNexis)

De eerste plek wordt ingenomen door het Financieele Dagblad (FD) in de grafiek van figuur 4a. Heel verrassend is dat niet, omdat de EU in grote mate een economische unie is. Blijkbaar wordt in deze krant veel geschreven over het EP. Vergeleken met andere kranten gaat het in het FD echter veel minder vaak over Europarlementariërs. Na een zoekactie met de vaste termen, zakt de krant weg naar de middenmoot (zie figuur 4b).

Figuur 4b: Aantal berichten met de vaste termen tussen 15 maart 2013 en 15 maart 2014 (Bron: LexisNexis)

Figuur 4c: Aantal woorden van de berichten met de vaste termen tussen 15 maart 2013 en 15 maart 2014 (Bron: LexisNexis)

De Volkskrant en NRC Handelsblad besteden veel aandacht aan zowel het EP als Europarlementariërs. Beide kranten behoren bij de twee zoekacties tot de drie landelijke dagbladen met de meeste berichten (figuur 4b). Zij voeren ook de lijst aan met de meeste woorden (figuur 4c). Wel tellen de berichten van NRC Handelsblad bijna twee keer zo veel woorden als die van Trouw, terwijl het aantal berichten maar een vijfde minder is.

Bij de zoekacties naar het aantal berichten staat het Reformatorisch Dagblad op de vierde plek. De hoeveelheid woorden die de krant aan het onderwerp besteed, is weliswaar veel kleiner. De gratis verspreide kranten Metro en Spits sluiten de lijst in alle gevallen af.

In de berichten met de vaste termen kwamen in de onderzochte periode zo'n honderd verschillende onderwerpen aan bod. Wanneer die zijn ondergebracht in categorieën, blijkt de aandacht in kranten het grootst voor thema's als milieu, buitenlands beleid (zoals Turkije), handelsbeleid, visserij, privacy en luchtvaart. Ongeveer de helft van alle onderwerpen werd slechts een enkele keer behandeld. Als een antwoord op de hoofdvraag van dit onderzoek, kan worden gesteld dat de meeste aandacht in de landelijke kranten, in de onderzochte periode, uitging naar partij-interne aangelegenheden, financieel beleid en betrekkingen met de Verenigde Staten. In de volgende paragrafen volgt een toelichting per thema, met een nieuwscasus die veelvuldig is behandeld in de kranten. De casussen zijn voorgelegd aan de interviewkandidaten (zie hoofdstuk 4), waarbij afhankelijk van hun expertise een aantal deelvragen aan bod kwamen.

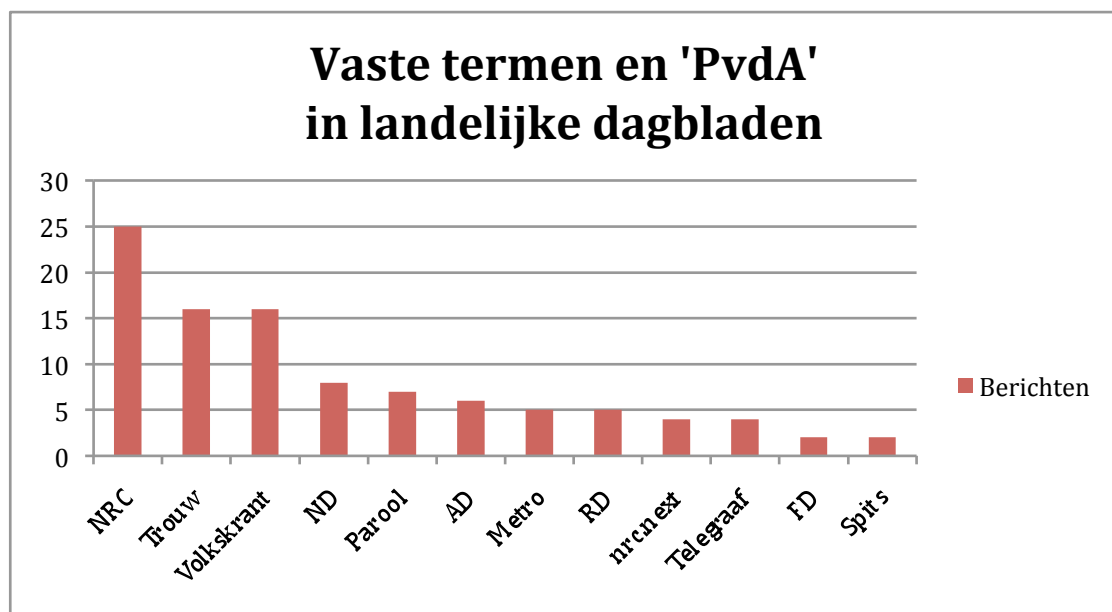
3.1 Partij-interne aangelegenheden

In het jaar voorafgaand aan de verkiezingen worden campagne-strategieën en nieuwe kieslijsten van partijen bepaald. Dat is goed te zien in de kranten, die afgelopen jaar meer dan honderd artikelen publiceerden over partij-interne aangelegenheden. Opvallend is de rechtszaak van Judith Merkies tegen haar eigen partij: PvdA (casus 1).

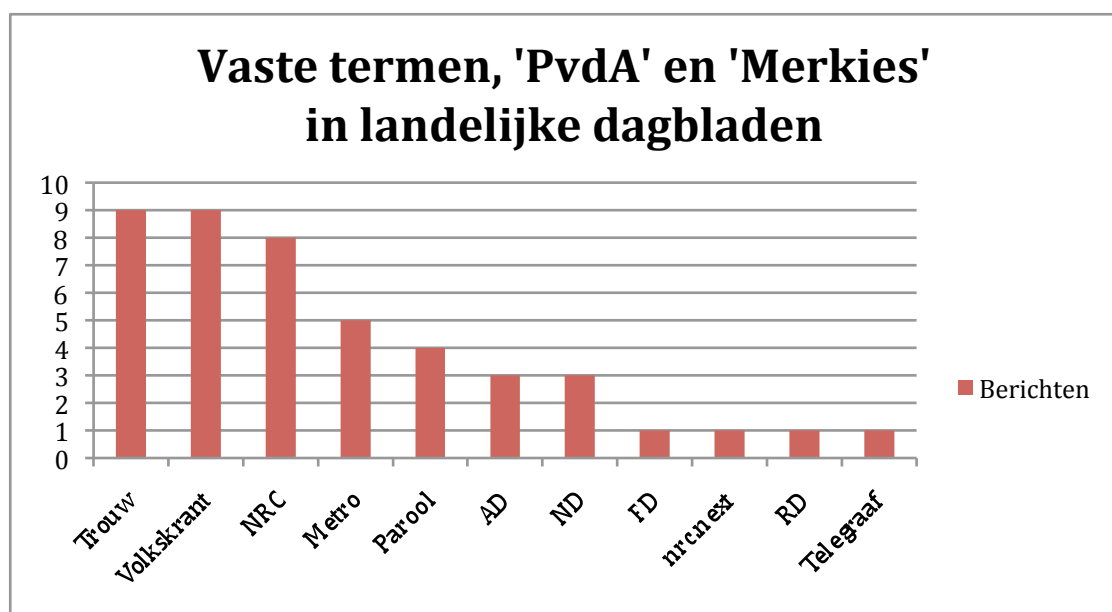
Casus 1: De zaak Merkies versus PvdA

De samenwerking tussen de drie Europarlementariërs van PvdA liep de afgelopen jaren niet bepaald soepel. Eind 2012 laat het partijbestuur tijdens het kerstdiner op sarcastische wijze doorschemeren dat het niet botert tussen de drie. De relatie die lijsttrekker Thijs Berman kreeg met de fractievoorzitter had weerzin opgeroepen bij zijn twee partijgenoten in het EP: Emine Bozkurt en Judith Merkies. Uiteindelijk moest partijvoorzitter Hans Spekman er aan te pas komen om te bemiddelen. In juni 2013 melden meerdere bronnen binnen de partij dat PvdA niet verder wil met de delegatie. Men heeft de voorkeur voor een nieuw team dat zichtbaarder is in Brussel en Straatsburg. Nadat Berman in september aangeeft niet terug te keren als lijsttrekker omdat hij 'tijd wil hebben voor zijn gezin', stelt Merkies zich toch kandidaat. De PvdA-adviescommissie laat in november weten dat ze de kandidatuur van Merkies niet ziet zitten. De Europarlementariër zou moeite hebben om samen te werken in de delegatie en kwam in opspraak omdat ze 84.000 euro aan te veel uitbetaalde dagvergoedingen veel te laat had terugbetaald. Het partijbestuur volgt het advies en schrapt haar van de kandidatenlijst. Spekman vindt dat haar integriteit is beschadigd omdat zij afspraken over bestedingen zou hebben geschonden. Merkies daagt daarop in november haar partij voor de rechter in een kort geding waarmee zij zuivering van haar naam eist. Ze verliest de rechtszaak en declareert daarna de kosten van het proces (32.000 euro) uit de partijkas van het EP. Berman en Bozkurt voelen zich gepasseerd omdat zij van niets wisten. Op 14 januari wordt Merkies daarom door hen uit de fractie gezet. Daarmee is de delegatie vier maanden voor de verkiezingen definitief uiteengevallen.

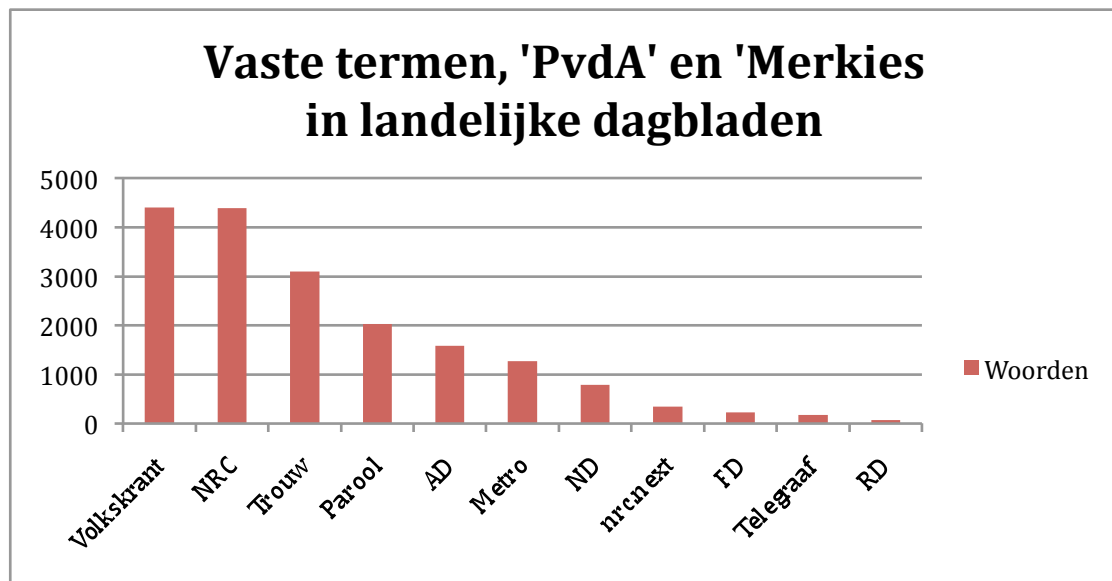
Door de vaste zoektermen in LexisNexis aan te vullen met 'PvdA' verschijnen er 122 berichten (zie figuur 5a). Om de zoekactie toe te spitsen op casus 1 is de extra zoekterm 'Merkies' gebruikt. De vier termen leveren nog 67 hits op (zie figuur 5b). In de berichten komt casus 1 circa dertig keer aan bod. NRC Handelsblad behandelde deze rel binnen de Europese delegatie van de partij in een reeks van 8 berichten, met een totaal van ruim 4.000 woorden. Spits verdwijnt uit de lijst met de extra zoekterm. De andere gratis krant Metro voert in LexisNexis de lijsten aan na de zoekacties, maar hierin zit een fout verscholen. Wanneer de 27 stukken in de lijst nader worden bekeken, blijkt dat het 23 keer om hetzelfde bericht gaat. Dit is aangepast in alle grafieken. Nauwkeuriger bekeken gaan ook niet alle artikelen in de kranten over casus 1. Merkies heeft zich ondanks alle tumult ook bezig gehouden met haar portefeuille duurzaamheid en innovatie, waarover ook berichten zijn verschenen.

Figuur 5a: Aantal berichten met de vaste termen en 'PvdA' in de onderzochte periode (Bron: LexisNexis)

Figuur 5b: Aantal berichten met de vaste termen, 'PvdA' en 'Merkies' in de onderzochte periode (Bron: LexisNexis)

Figuur 5c: Aantal woorden in berichten met de vaste termen, 'PvdA' en 'Merkies' in de onderzochte periode (Bron: LexisNexis)

In de grafiek van het aantal woorden (figuur 5c) is te zien dat Trouw is weggezakt naar de derde plaats. Hieruit valt te concluderen dat de krant ondanks de meeste berichten, ruim 1.000 woorden minder heeft gebruikt dan de Volkskrant en NRC Handelsblad.

De dagbladen behandelden ook andere partijen. De flirt van PVV-leider Geert Wilders met zijn Franse collega Marine Le Pen van Front National bleef niet onopgemerkt. In hun zoektocht naar een Europese alliantie van nationalistische partijen leken uiteenlopende politieke standpunten van ondergeschikt belang. Bij het CDA kwam Ria Oomen in de pers. Vanuit de partij klonken geluiden dat de Europarlementariër die al sinds 1989 een zetel bezet, mogelijk gaat stoppen. Zij stelde zich kandidaat om de eerste Europese ombudsman te worden.

Verder zijn er berichten te vinden over VVD-delegatieleider Hans van Baalen, die de minste stemmen bijwoont van al zijn collega's in het EP. Toine Manders stapt over van de VVD naar 50PLUS. Henk Krol keert terug naar die partij en ondersteunt Manders in diens rol als lijsttrekker. In mindere mate komen ook nog GroenLinks en ChristenUnie/SGP aan bod in verschillende kranten. Opvallend is het gebrek aan berichten over de lijtsamenstelling van de SP - eveneens vertegenwoordigd in het EP.

De partij-interne aangelegenheden hebben veelal betrekking op de verkiezingen. Het thema geeft inzichten in een aantal deelvragen. Politieke standpunten komen in deze berichtgeving nauwelijks en in casus 1 helemaal niet aan bod. In de casus wordt een beeld neergezet van ruziënde politici. Welk onderdeel de PvdA-fractie uitmaakt van het EP komt in de berichten niet duidelijk naar voren.

3.2 Financieel beleid

Begin maart 2013 besluit de EU om buitensporige beloningen voor bankiers aan banden te leggen. Vanaf 1 januari 2014 mag een bonus in principe niet meer zijn dan een jaarsalaris. Het Verenigd Koninkrijk is het enige land dat weigert mee te werken aan de nieuwe Europese regels. Het Londense bankwezen vreest voor een exodus van topbankiers.

Het noodplan voor de bankencrisis op Cyprus komt de kersverse voorzitter van de eurogroep Jeroen Dijsselbloem op kritiek te staan. Tegenstanders vinden het onacceptabel dat kleine spaarders met tegoeden onder de 100.000 euro mee moeten betalen aan de sanering van banken op het eiland. Dijsselbloem moet uitleg geven over het plan aan het EP en de Tweede Kamer. Het kabinet-Rutte II steunt zijn minister van Financiën, maar een groot deel van de Haagse oppositie heeft moeite met het meebetalen door kleine spaarders.

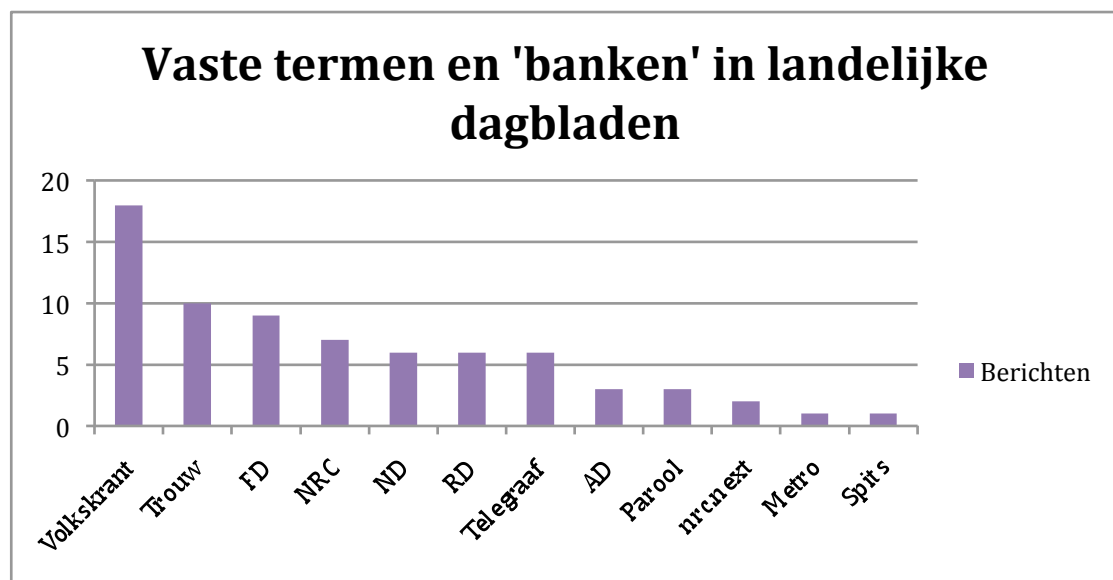
In Brussel uiten de voorzitters van de Liberale en Groene fracties, Guy Verhofstadt en Daniel Cohn-Bendit, felle kritiek op het noodplan voor Cyprus vanwege de bijdrage door kleine spaarders. Ook Hannes Swoboda, voorzitter van de Sociaal-Democraten vindt dat spaarders met het grootste vermogen de grootste offers moeten dragen. Corien Wortmann (CDA), lid van de Christen-Democratische fractie in het EP en nauw betrokken bij de beleidsvoorbereidingen voor bankentoezicht als rapporteur, laat weten dat het plan overkomt als een 'haastklus'. Cyprus keurt de zware saneringsvoorwaarden desondanks goed in ruil voor de eerste 10 miljard euro steun van de EU.

Casus 2: De Europese bankenunie in de maak

Terwijl Cyprus wordt gered, bereiken de Europese leiders eind maart 2013 een akkoord over het toezicht op banken om toekomstige crises te bezweren. Zij stellen de plannen van een bankenunie voor aan hun nationale regeringen en tegelijkertijd kan het EP zich erover buigen. Michel Barnier, Eurocommissaris belast met het ontwerpen van de bankenunie, wordt eind april door hoofdonderhandelaar van het EP Gunnar Hökmark – lid van de grootste, Christen-Democratische fractie – gemaand te wachten totdat is besloten wat de richtlijnen zijn voor spaarders bij banksaneringen. Stemming over crisismanagement bij banken wordt daarom enkele weken uitgesteld, meldt het Financieele Dagblad. Corien Wortmann (CDA) is het niet eens met haar Zweedse fractiegenoot. Als rapporteur van de commissie bankentoezicht wil zij vaart maken. Grote spaarders moeten stabiele banken zoeken, vindt zij. Alle partijen zijn het wel eens over de rangorde bij een zogenaamde bail-in: eerst aandeelhouders, dan achtergestelde leningen en obligaties zonder onderpand, vervolgens overige leningen en obligatiehouders met een seniorstatus en dan pas spaartegoeden boven 100.000 euro. Binnen de Sociaal-Democratische fractie is wel onenigheid ontstaan tussen Europarlementariërs uit Noord- en Zuid-Europese landen over de richtlijnen voor spaarders. Thijs Berman (PvdA) betreurt het dat zijn fractie onder de coördinatie van zijn Portugese collega Elisa Ferreira overwegend streeft naar maximale bescherming voor spaarders. EC-voorzitter José Manuel Barroso houdt in september zijn 'Staat van de Unie'-toespraak, waarin hij oproept op te schieten met de realisatie van de bankenunie. De bedoeling is dat de Europese Centrale Bank (ECB) in Frankfurt een mechanisme opzet dat toezicht houdt op de 130 grootste banken in de eurozone, goed voor 85 procent van het totale balanstotaal. Trouw laat weten dat het EP akkoord is gegaan na de knieval van ECB-directeur Mario Draghi. Vanwege discretie wilde hij eerst niet tegemoetkomen aan de wens van het EP om inzage te krijgen in de controle. Wortmann laat weten dat het EP verslagen zal ontvangen van de belangrijkste discussies en bij meningsverschillen tussen de Raad van Bestuur en de toezichthouders. In de Volkskrant valt

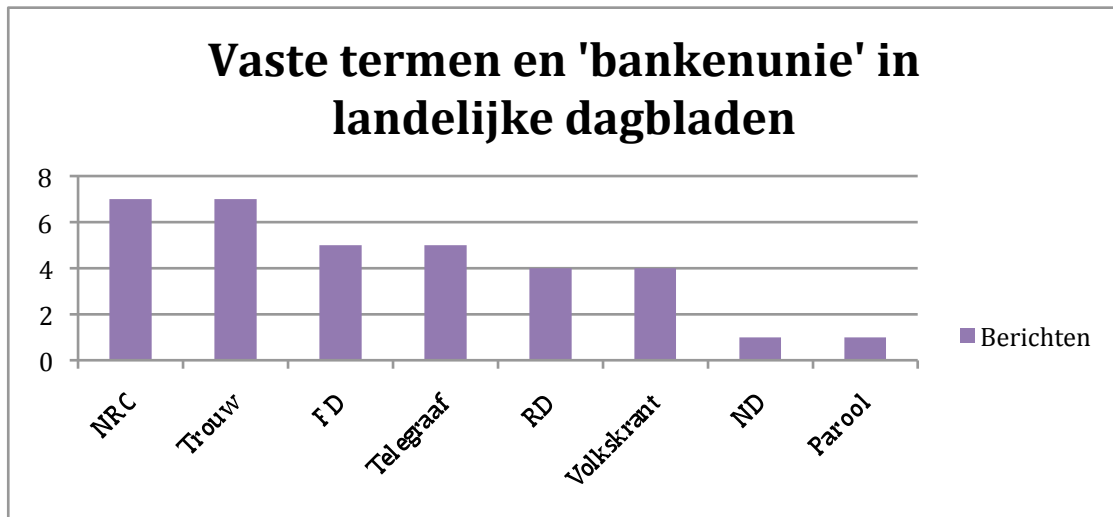
in november de naam van de door de ECB voorgedragen chef banktoezicht: Danièle Nouy. Het EP wilde graag een capabele vrouw en dat lijkt te zijn gelukt. In december komt een saneringsfonds voor noodlijdende Europese banken aan bod. De komende tien jaar moet dat worden gevuld tot 55 miljard euro om probleembanken te kunnen ontmantelen. Het Reformatorisch Dagblad publiceert een verslag vanuit het EP, waarin Draghi waarschuwt dat het fonds niet te complex moet zijn. De bankenunie moet bestaan uit een noodfonds en een autoriteit die beslist over ontmanteling. In het EP ontstaat tumult als blijkt dat de nationale regeringen een nieuw agentschap willen vormen dat bepaalt of een bank al dan niet moet worden ontmanteld. Terwijl de EC in het aanvankelijke plan die beslissingsbevoegdheid zou krijgen. In januari 2014 komt Barnier met het voorstel dat naar eigen zeggen het startschot is van het jarenlange besluitvormingsproces. Het voorstel heeft betrekking op de circa 30 grootste banken binnen de EU. Frankrijk en Duitsland vrezen economische schade en het EP vindt de timing slecht gekozen, zo vlak voor de verkiezingen. Liberaal fractielid Sharon Bowles vindt de timing zelfs beledigend, omdat een officieel akkoord door het EP op korte termijn onhaalbaar is. Dat het noodfonds een intergouvernementeel karakter krijgt, is het EP ook een doorn in het oog omdat het dan weinig inspraak heeft. Het eerste onderdeel gaat op z'n vroegst pas in 2017 van kracht. De Sociaal-Democratische en Groene fracties spreken van een 'slap akkoord' dat ook nog eens te laat komt. Kleine banken kunnen nog altijd gokken met spaargeld. Volgens de SP heeft de bankenlobby gewonnen. Zelfs Wortmann spreekt op haar website van complete verwatering van het akkoord en maakt zich zorgen over de weg die de ministers van Financiën zijn ingeslagen.

Door de vaste zoektermen 'Europees Parlement' en 'Europarlementariër' aan te vullen met 'banken', verschenen 72 berichten in LexisNexis (zie figuur 6a). Af en toe dook er een bericht op waarin de spreekwoordelijke 'onder stoelen of banken steken' was gebruikt door de auteur. Hier was meestal geen sprake van berichtgeving over financieel beleid. De Volkskrant is lijstaanvoerder met 18 berichten. Veruit het grootste deel ging over de financiële sector en de meerderheid van de berichten had betrekking op casus 2.

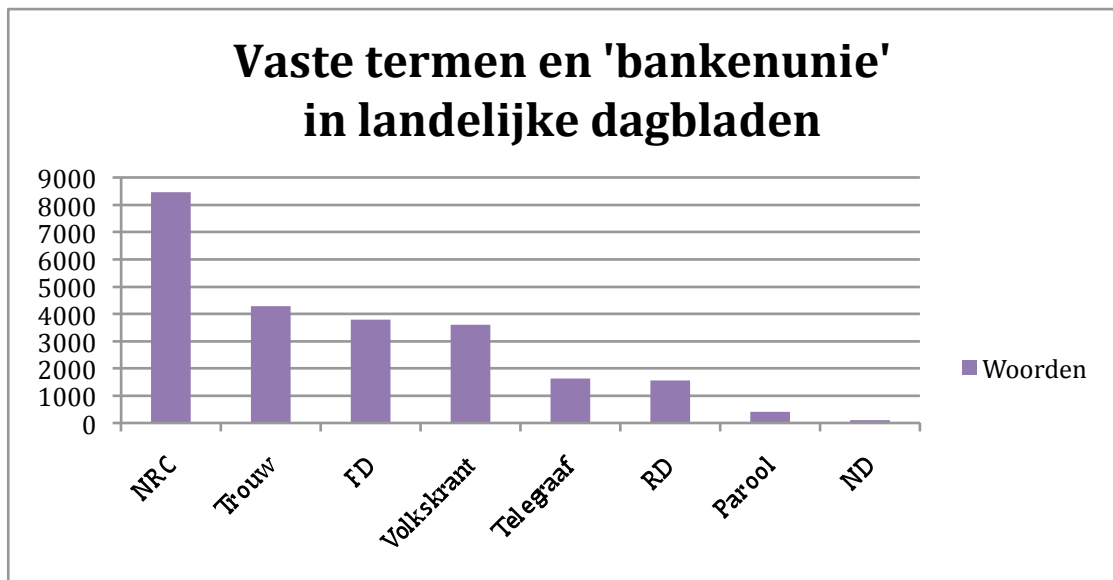

Figuur 6a: Aantal berichten met de vaste termen en 'banken' in de onderzochte periode (Bron: LexisNexis)

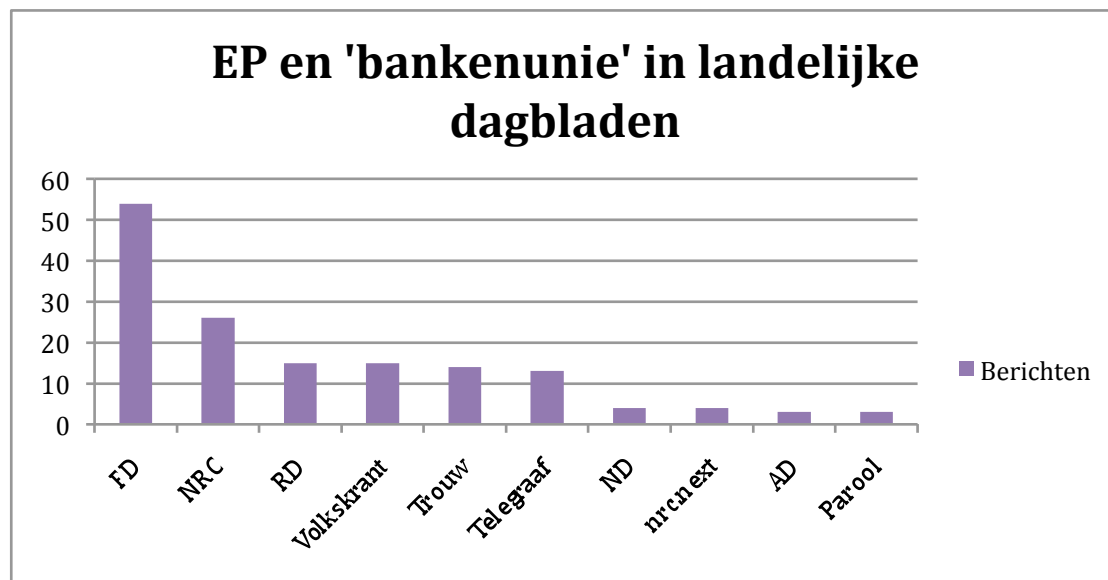
Figuur 6b: Aantal berichten met de vaste termen en 'bankenunie' in de onderzochte periode (Bron: LexisNexis)

Figuur 6c: Aantal woorden in berichten met de vaste termen en 'bankenunie' in de onderzochte periode (Bron: LexisNexis)

De zoekterm 'banken' vervangen door 'bankenunie' levert 34 berichten op (zie figuur 6b). De Volkskrant is hier weggezaakt, terwijl NRC Handelsblad net als Trouw 7 berichten publiceerde. Gekeken naar het aantal woorden valt gelijk op dat de stukken veel groter waren in NRC Handelsblad (figuur 6c). Trouw gebruikte ongeveer de helft van het aantal woorden. Het Algemeen Dagblad (AD) en de gratis kranten komen niet voor in de grafieken met de vaste zoektermen en 'bankenunie'.

Een extra zoekactie zonder de vaste zoekterm 'Europarlementariër' en de term 'banken', maar met de term 'bankenunie' leverde een opvallende uitkomst op. Daardoor verschenen 151 krantenberichten (zie figuur 6d). Niet geheel verrassend staat het Financieele Dagblad wederom bovenaan met 54 stukken waarin die termen voorkomen. Europarlementariërs kwamen in deze stukken vaak niet aan bod. Het is evenmin verrassend dat, na jaren van economische en financiële crises in Europa, dit onderwerp vaak behandeld is in de onderzochte periode.

Figuur 6d: Aantal berichten met de termen 'Europees Parlement' en 'bankenunie' in de onderzochte periode (Bron: LexisNexis)

De eerste zoekopdracht met de vaste termen en de aanvulling 'banken' leverde nog een aantal andere onderwerpen uit de dagbladen op. Vooral de Groene fractie in het EP valt op in de betrokkenheid bij beleid tegen slechte financiële producten en bankfraude. De Duitse Europarlementariër Sven Giegold initieerde begin 2013 een peiling onder 2.000 experts naar de gevaarlijkste en meest onwenselijke financiële producten. Creditcards met hoge rente waren daarbij de meest opvallende uitkomst.

Dat de Groene fractie opvalt in stukken over financieel beleid komt niet geheel onverwacht, vanwege de standpunten die vaak tegengesteld zijn van het beleid dat de EC voert. Zo houdt Judith Sargentini (GroenLinks), ook lid van de Groene fractie in het EP, zich al enkele jaren bezig met een nieuwe Europese wet tegen het witwassen van zwart geld. Banken, casino's en andere financiële instellingen worden met de wet verplicht scherper te letten op zwart geld. In eerste instantie leek ze voor niets aan tafel te zitten bij de commissie Economische Zaken. Die had de zaak geconfisqueerd en de bestrijding van witwaspraktijken niet bepaald als belangrijkste punt op de agenda staan. Mede dankzij de Duitse Christen-Democraat Klaus-Heiner Lehne vond zij in het reglement van het EP een procedurele ingang om invloed uit te oefenen op het wetsontwerp als rapporteur.

3.3 Betrekkingen met de Verenigde Staten

De verhouding tussen de EU en Verenigde Staten (VS) verliep moeizaam het afgelopen jaar. Begin juni 2013 klappt voormalig CIA-medewerker Edward Snowden uit de school over vermeende af luisterpraktijken door de Amerikaanse inlichtingendienst NSA. De kranten The Guardian en The Washington Post onthullen dat er via allerlei kanalen (zoals Google en Facebook) data over gebruikers zijn verzameld. De EU eist opheldering en wil garanties dat er geen rechten van burgers zijn geschonden. Volgens NSA zijn door de acties tientallen terreuraanslagen voorkomen.

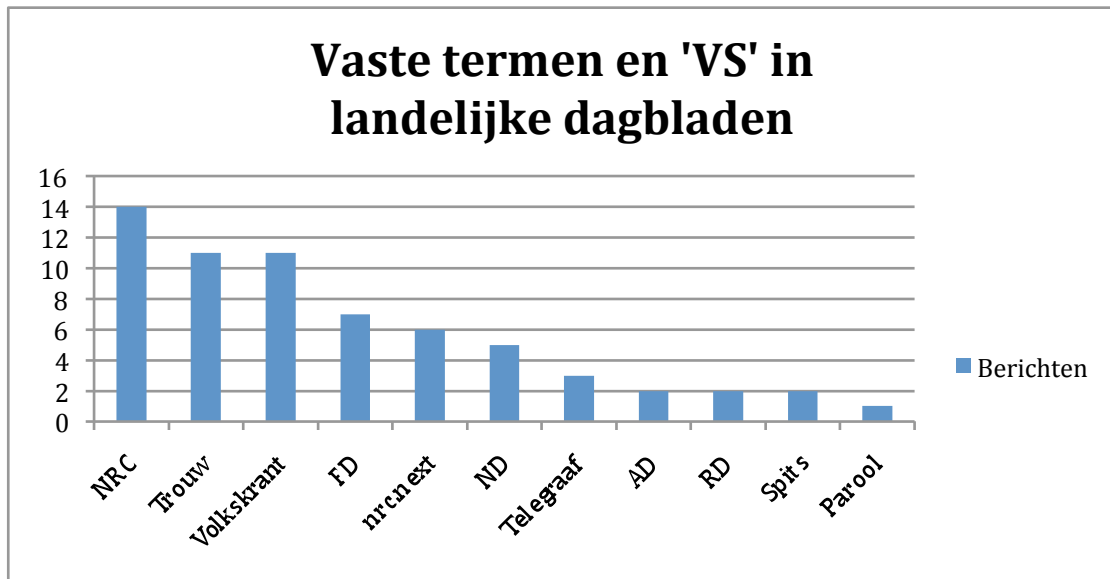
Eind juni komt het Duitse blad Der Spiegel met het nieuws dat EU-kantoren in Washington en het VN-kantoor in New York zijn afgeluisterd door NSA. Snowden wordt als landverrader gezien door politici in de VS en vraagt asiel aan in Rusland. Dat wordt toegekend, waardoor de relatie tussen de VS en Rusland op scherp komt te staan. Als blijkt dat het mobieltje van de Duitse bondskanselier Angela Merkel is afgetapt, zijn de rapen gaar. Duitsland blijkt het meest te zijn afgeluisterd. De omvang van de praktijken lijkt enorm en zich niet te beperken tot enkele landen. Vanuit het EP komen woedende reacties, zo melden meerdere kranten. In september komen tijdens een parlementaire hoorzitting in Brussel experts aan het woord over de spionage. Europa moet zijn boosheid uiten aan de VS en ook eigen beveiligingssoftware ontwikkelen om gegevens te beschermen, is het advies.

Nadat blijkt dat ook de netwerken van het Belgische telecombedrijf Belgacom ten prooi zijn gevallen aan af luisterpraktijken door NSA, wordt de roep om sancties tegen de grootste bondgenoot van de EU luider. Eurocommissaris Cecilia Malmström, met cybercrime in haar portefeuille, laat weten dat het SWIFT-verdrag met de VS kan worden opgeschort. In dat verdrag wordt de uitwisseling van bankgegevens tussen de VS en EU geregeld. Het is een pijnlijke zaak voor het EP, want in 2006 werd al duidelijk dat de VS zonder toestemming Europese bankgegevens raadpleegden. Het EP legaliseerde die praktijken met het SWIFT-verdrag, waarmee de VS formeel toegang kregen tot de bankgegevens. Europarlementariër Sophie in 't Veld (D66), een verdediger van privacy, neemt na de af luisterpraktijken mede het initiatief om het SWIFT-verdrag op te schorten. Verschillende kranten melden eind oktober dat een nipte meerderheid van het EP instemt met dit plan. De EC heeft echter niet het idee dat het verdrag is geschonden en legt de EP-resolutie naast zich neer. Wim van de Camp (CDA) stemt in het EP tegen de resolutie van In 't Veld, omdat hij de koppeling tussen de af luisterpraktijken en het SWIFT-verdrag niet juist vindt. Volgens hem belemmert je daarmee het internationale betalingsverkeer, waarbij niemand gebaat is.

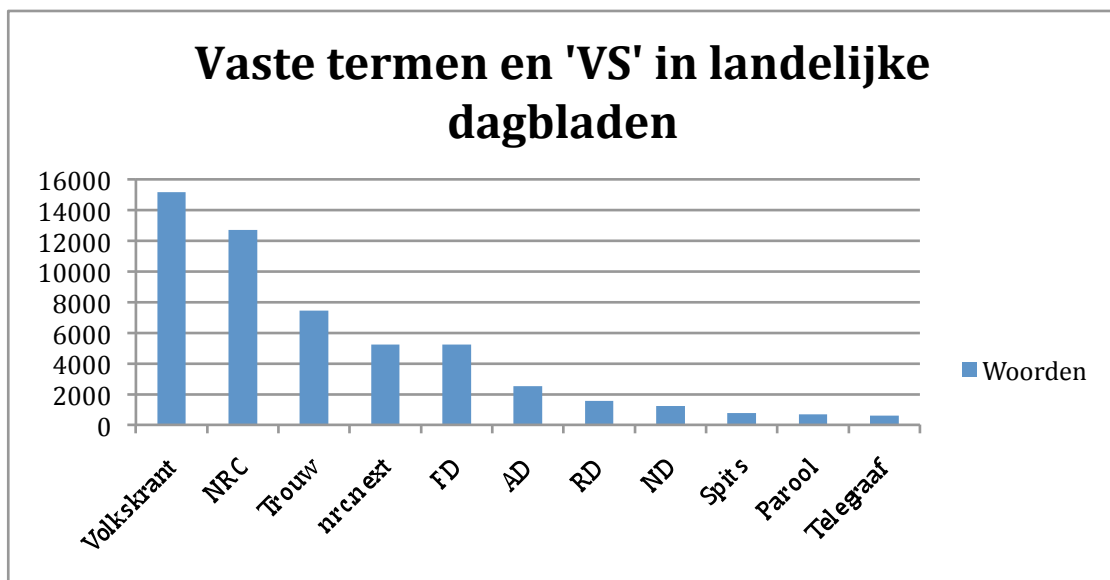
Casus 3: Een vrijhandelsverdrag onder vuur

In november worden de onderhandelingen hervat tussen de VS en EU over een vrijhandelsverdrag (TTIP), maar de kritiek vanuit het EP groeit. De onrust onder burgers over bescherming van hun persoonsgegevens leidde er eerder al toe dat ACTA, een verdrag over bestrijding van online piraterij, werd afgewezen door het EP. Bij het vrijhandelsverdrag met de VS is vooral de supranationale arbitrage een heikel punt voor veel Europarlementariërs. Hierdoor kunnen bedrijven soevereine staten - zonder tussenkomst van een rechter - direct aanklagen. NRC Handelsblad noemt een voorbeeld waarbij Ecuador vanwege contractbreuk 1,7 miljard dollar moest betalen aan een Amerikaans olieconcern. De Brit David Martin van Labour vindt het onacceptabel dat bedrijven achter gesloten deuren dit soort macht uitoefenen. Marietje Schaake (D66) is niet tegen het vrijhandelsverdrag, maar vraagt zich wel af of Europa die arbitrage nodig heeft. Eerder lieten milieuorganisaties al weten zich zorgen te maken over mogelijke versoepeling van milieuwetgeving. Uit vrees voor schadeclaims van bedrijven, zouden EU-landen de milieuwetten door het verdrag minder naleven. In januari 2014 maakt de EC bekend dat burgers en maatschappelijke organisaties betrokken worden bij de gesprekken over het vrijhandelsverdrag. Eurocommissaris voor handel Karel de Gucht maakt zich zorgen over de toenemende negatieve toon en stelt voor om een publieke consultatie te houden over het arbitragemechanisme. De Gucht wil begin maart een ontwerptekst presenteren waarop men kan reageren. Hij hoopt hiermee te voorkomen dat het een thema wordt voor de aankomende verkiezingen. Het vrijhandelsverdrag moet net als ACTA langs het EP. Als er onvoldoende draagvlak is, kan het van tafel. Zowel Schaake als Dennis de Jong (SP) vinden de arbitrage onnodig omdat zowel de VS als EU goed functionerende rechtssystemen hebben. Begin februari blijkt tijdens de conferentie voor defensie- en veiligheidspolitiek in München dat de NSA-schandalen doorwerken op de verhouding tussen de EU en VS. Het Republikeins congreslid Mike Rogers suggereert dat de afluisterzaak door Rusland wordt gebruikt om de EU en VS uit elkaar te drijven. Daarop wordt fel gereageerd door de Duitse minister van Binnenlandse Zaken Thomas de Maizière, die spreekt van een mateloze verzamelzucht bij de Amerikanen. De Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken John Kerry zwijgt vervolgens over de NSA-kwestie, maar benadrukt wel dat het vrijhandelsverdrag TTIP voor de gedeelde welvaart kan betekenen wat de NAVO betekent voor veiligheid.

Bij de zoekactie in LexisNexis is naast de vaste termen als derde term nog 'VS' toegevoegd. Het resultaat is een totaal van 64 berichten, waarvan NRC Handelsblad met 14 de lijst aanvoert (zie figuur 7a). Casus 3 komt in 4 berichten van in totaal ruim 3.000 woorden aan bod. Trouw en Volkskrant publiceerden elk 11 berichten, maar zij gaven nauwelijks aandacht aan het vrijhandelsverdrag. Door de vaste zoektermen en 'VS' aan te vullen met 'vrijhandelsverdrag', blijven er nog maar vier berichten over. Door het geringe aantal zijn die niet in een grafiek opgenomen.

Figuur 7a: Aantal berichten met de vaste termen en 'VS' in de onderzochte periode (Bron: LexisNexis)

Figuur 7b: Aantal woorden in berichten met de vaste termen en 'VS' in de onderzochte periode (Bron: LexisNexis)

Wederom voeren NRC handelsblad, Trouw en de Volkskrant de lijsten aan bij zowel de hoeveelheid berichten als het aantal woorden. NRC handelsblad publiceerde de meeste berichten, maar de Volkskrant gebruikte veruit de meeste woorden. Metro komt niet voor in de grafieken.

In de krant zijn ook nog wat andere thema's te vinden met betrekking tot de verhouding tussen de VS en EU. Ondanks de onenigheid op het congres in München over het vrijhandelsverdrag, klinkt een eensgezind geluid over Oekraïne. De toespraken van Kerry en Europees president Herman van Rompuy roepen op tot solidariteit.

In de kranten is te lezen dat veel betrekkingen tussen de VS en EU te maken hebben met privacy. Europarlementariër Judith Sargentini (GroenLinks) spreekt zich uit voor de ontwikkeling van een Europese cloud. Die zou kunnen voorkomen dat de Amerikaanse NSA onder het mom van antiterreurwetgeving data opvraagt.

De inlichtingendiensten van de VS en Canada hebben inzage in Europese gegevens van luchtvaartpassagiers vanwege de antiterreurwetgeving, terwijl de EU daartoe zelf niet bevoegd is. In april 2013 werd het voorstel van de EC om dat te veranderen weggestemd in de commissie voor Burgerlijke Vrijheid.

4. Interviews

Hierna volgen een aantal reacties op de voorgaande zoekresultaten in LexisNexis. De zeven geïnterviewden zijn op diverse manieren betrokken (geweest) bij het EP of hebben zich verdiept in de Europese politiek. Zij kunnen context geven aan de meest behandelde onderwerpen in de kranten. Zijn deze thema's belangrijk volgens hen en kunnen burgers hier informatie uit halen over het functioneren van het EP? Zoals bleek uit onderzoek van de Eurobarometer haalt bijna de helft van de Nederlanders het nieuws over Europese politieke aangelegenheden uit de geschreven pers. Is het behandelde nieuws over de drie behandelde thema's in hoofdstuk 3 relevant voor burgers? Kunnen ze deze onderwerpen begrijpen en hier een gefundeerde stem op baseren bij de verkiezingen?

Voor de diversiteit zijn de meningen afkomstig van zeer uiteenlopende achtergronden. Journalisten kunnen de motivaties voor bepaalde onderwerpen verduidelijken en uitleg geven over de redactieprocessen. Europarlementariërs weten wat er speelt in de politieke arena. Zij kunnen aangeven of berichtgeving over de thema's belangrijke informatie bevat. Daarnaast zijn experts op het gebied van de Europese politieke besluitvormingsprocessen uitgenodigd om de zoekresultaten te duiden. De geïnterviewden worden hierna eerst voorgesteld. In de volgende paragrafen worden de casussen alsmede de meest besproken onderwerpen behandeld.

“Dagbladen zijn vooral gericht op wat er in Den Haag gebeurt”

Leonoor Kuijk was vijf jaar verslaggever in Brussel voor dagblad Trouw. Ze heeft veel geschreven over de besluitvormingsprocessen in het EP en was betrokken bij de vorige verkiezingen in 2009. Het aantal verslaggevers van Nederlandse kranten in Brussel zag zij teruglopen de afgelopen jaren. Die trend druist volgens haar in tegen de relevantie van wat er wordt besloten.

“Het politieke theater van tegenstellingen is er te weinig”

Adriaan Schout is hoofd European Studies aan Clingendael. Hij verdiept zich al jaren in de Europese politieke instellingen en hield zich onder meer bezig met vraagstukken rond het EU-voorzitterschap, de Europese integratie en verbetering van Europese verordeningen. Het EP is in zijn ogen een zeer bureaucratische molen, waarbij efficiency ten koste gaat van het politieke debat.

“Het maatschappelijke debat over Europa ontbreekt”

Bij de komende Europese verkiezingen is Bas Eickhout lijsttrekker voor GroenLinks. In 2009 begon hij als Europarlementariër nadat zijn partij drie zetels had behaald. De afgelopen jaren hield hij zich vooral bezig met milieu- en klimaatbeleid. Opgesomd wordt er volgens hem best veel geschreven over Europese wetgeving in de kranten.

“Europese politiek; ‘people couldn’t care less’”

Als Europa-correspondent voor NRC Handelsblad woont Caroline de Gruyter momenteel in Wenen. Hiervoor was zij twee periodes van vijf jaar verslaggever in Brussel. Tussendoor werkte zij voor haar huidige werkgever en Elsevier in Genève en het Midden-Oosten. De afname van het aantal verslaggevers in Brussel is volgens haar een deel van het probleem.

“Het moet simpel in de media, dus is het vaak: ‘Brussel beslist’”

Nederlanders kunnen zich door de dagbladen goed laten informeren over het EP, vindt Ingelise de Boer van het Bureau Europees Parlement in Den Haag. Van alle media is ze het minst negatief over de verslaggeving door dagbladen. Zij denkt wel dat mensen in het algemeen minder kranten lezen en dat ze het nieuws over Europa vaak overslaan.

“Tegenwoordig wordt er vaker en kritischer gerapporteerd”

De afgelopen jaren was ‘Nederbelg’ Derk Jan Eppink Europarlementariër voor de Vlaamse partij Lijst Dedecker (LDD). Bij de komende verkiezingen is hij lijstduwer voor de VVD, maar hij verruult het EP voor een verdere loopbaan in New York. Voor zijn politieke carrière werkte hij 8 jaar op de buitenlandredactie van NRC Handelsblad. Het kennisvraagstuk over Europa was er toen ook al.

“De aandacht voor Europa was er toen en is er nog steeds”

Als docent politiek is Ron van Dooren 18 jaar verbonden aan Fontys Hogeschool voor Journalistiek (FHJ) in Tilburg. Europa heeft al die tijd een vast onderdeel uitgemaakt van het lespakket. Kennis over de Europese instellingen is volgens hem onvoldoende aanwezig onder de Nederlandse bevolking. Dat maakt het lastig voor burgers om informatie uit de kranten te halen voor de verkiezingen.

4.1 Merkies versus PvdA

In de berichtgeving over Merkies en de PvdA (casus 1) gaat het niet over de standpunten van wat partijen willen met Europa. Kuijk zou liever zien dat de nadruk daarop ligt in de verslaggeving. *“Bij deze berichtgeving gaat het over wie de nieuwe fractieleider wordt en wie er op nummer 1 en 2 staat. Hebben ze ruzie met elkaar? Zijn er problemen rond declaraties? De interne situaties bij de partijen in Brussel wekken de indruk dat ze daar net als in Den Haag zitten. Maar de samenwerking is heel anders en die is essentieel om Europa te begrijpen.”*

De Gruyter vindt het een treurige zaak dat de ruzie binnen de PvdA zo vaak is behandeld in de kranten. *“Deze situatie is niet representatief. Natuurlijk kun je er over schrijven, maar dan moet je ook meer stukken publiceren over het nieuwe visserijbeleid in Europa of andere zaken waar Europarlementariërs keihard aan werken. De verhouding is hiermee een beetje zoek, vrees ik.”*

Omdat het de grotere context van partijen laat zien, vindt Schout het wel een goede zaak dat het onderwerp uitgebreid is behandeld in de kranten. *“In de PvdA rammelt het van alle kanten; dat roept vragen op bij lezers. Het is een strijd tussen de verschillende Europarlementariërs, waarbij niemand de kar kan trekken blijkaar. Waar is het leiderschap? Dat komt niet van de uitgerangeerde lijsttrekker. Het heeft te maken met een gebrek aan visie. Waarvoor staat de sociaal-democratie nog?”*

Eickhout snapt dat kranten aandacht besteden aan partij-interne aangelegenheden. Het is alleen moeilijk om die berichtgeving te gebruiken bij het uitbrengen van een stem op 22 mei. *“Kwesties rond mensen zijn altijd interessanter dan het maken van wetten. Dat is in de Nederlandse politiek ook zo, bijvoorbeeld als een minister wankelt. Het is best relevant, want het gaat over de onderlinge verhoudingen binnen een politieke partij. Bij het gedoe in de PvdA kan het beeld worden bevestigd dat Europarlementariërs zakkenvullers zijn. Dat kan interessant zijn voor journalisten, maar het is niet exemplarisch voor het werk dat Europarlementariërs doen.”*

Ook De Boer begrijpt dat de kwestie uitgebreid werd behandeld. Het heeft een Nederlandse dimensie en het gaat om een strijd tussen Europarlementariërs. *“In dit geval vond ik het wel jammer omdat Merkies op geen enkele wijze in overtreding was van de regels in het EP. Het probleem zat hem in de gedragscode*

die de PvdA haar had opgelegd. Het partijbestuur oordeelde dat zowel Merkies als de fractie niet goed hadden gehandeld. Zodra het gaat over integriteit in verband met vergoedingen en misbruik dan worden Europarlementariërs weggezet als zakkenvullers. Dat beeld is al jaren wijdverspreid en moeilijk te bestrijden. Helemaal als het gaat om iemand die formeel niet eens in overtreding was."

Van Dooren twijfelt of lezers zitten te wachten op dit soort berichten. "Het zegt meer over de strubbelingen die bij de PvdA intern plaatsvinden dan over de standpunten van die partij in belangrijke debatten. Het interne gedoe is leuk voor de media, maar ik vraag me af of de kiezer daar veel aan heeft. Het kan relevant zijn als blijkt dat er onbetrouwbare figuren op de lijst staan. Maar laten we het de komende tijd hebben over de standpunten, want daarmee gaan de politici uiteindelijk het EP in."

Deze partij-interne aangelegenheden zijn vrij uniek en springen daarom nogal in het oog volgens Eppink. "Het zijn saillante verhalen als een politicus de eigen partij voor de rechter sleept. Daar is dan veel aandacht voor. Maar er zijn natuurlijk meer substantiële onderwerpen waarvoor aandacht zou moeten zijn."

De meeste geïnterviewden geven aan dat dit onderwerp niet tot de belangrijkste zaken behoort omtrent het EP. Het zou volgens hen meer moeten gaan over belangrijke besluiten die genomen worden in Europa en de standpunten die partijen hierbij innemen. De politici begrijpen dat dit nieuws in het oog springt, maar geven aan dat er gewichtigere onderwerpen zijn die spelen op Europees niveau. Omdat de onderzoeksperiode dit verkiezingsjaar overlapt is het wel begrijpelijk dat het onderwerp groot wordt uitgemeten. Burgers die overwegen op de PvdA te stemmen, kunnen zich laten informeren over de deze interne kwestie.

4.2 De bankenunie

De vorming van een bankenunie (casus 2) is volgens alle geïnterviewden een belangrijk Europees onderwerp. Het EP gaf hier een geheel eigen draai aan zijn bevoegdheden. In de berichtgeving wordt dat volgens Kuijk echter niet helemaal duidelijk, omdat de meeste aandacht vaak gaat naar de regeringsleiders die elkaar spreken op een top. *"Als zij wat hebben afgesproken is het nog geen definitief besluit. Het EP gaat er dan ook nog over, waarbij de partijen er met elkaar moeten uitkomen. Het EP is in veel opzichten even belangrijk, maar dat aspect komt kwalitatief niet tot uitdrukking in de berichtgeving"*

De Gruyter wilde vanuit Brussel laten zien wat er gebeurt in Europa. De bankenunie is daar een goed voorbeeld van. *"Het is cruciaal om te begrijpen hoe de crisis is ontstaan. Bij de bankenunie kun je goed zien hoe Europa werkt. Nederlandse kiezers moeten beseffen dat er net als in Nederland een regering is die beleid maakt (de EC) en een Tweede Kamer die er gaten in schiet (het EP). Socialisten, liberalen en conservatieven komen soms lijnrecht tegenover elkaar te staan, dat is het politieke spel."*

Het is een goed onderwerp, vindt ook Eickhout. Het laat zien wat er gebeurt in het EP. *“Sommige partijen waren tegen de plannen, zoals de SP en de ChristenUnie. Kiezers die het daar mee eens zijn, zullen zich meer thuis voelen bij die partijen. Interessant was dat CDA en VVD hebben meegestemd en meegewerkt aan een sterkere bankenunie, terwijl diezelfde partijen in de Tweede Kamer tegen waren. De lidstaten en het EP moesten akkoord zijn om er wetgeving van te maken.”*

Mensen merken wanneer het slechter gaat met de economie. Daarom willen geïnteresseerde krantenlezers volgens Van Dooren weten wat er gedaan wordt aan dit soort vraagstukken. *“Europa heeft de afgelopen jaren op zijn grondvesten geschud door de financiële crisis. Om die te bedwingen, moet er bijvoorbeeld meer grip komen op het bankwezen. Financiële zaken zijn vaak ingewikkeld. Slechts een klein deel van de lezers begrijpt alles. Toch moet je het vertellen, want het is één van de pijlers waarop Europa probeert om zo’n crisis in de toekomst te voorkomen.”*

Het bankentoezicht kan volgens De Boer best een verkiezingsthema worden. *“Het EP heeft er een doorslaggevende rol in gespeeld omdat het moest meebeslissen. Dat is niet altijd zo geweest bij de maatregelen vanwege de economische crisis. De EC deed een vrij groot wetsvoorstel, waarna het EP en de lidstaten er mee aan de slag gingen. Op dat moment stond het vanzelfsprekend op de agenda van het EP, zowel plenair als bij de parlementaire commissies.”*

Wat Eppink betreft is dit inhoudelijk een veel belangrijker onderwerp dan de zaak rond Merkies. Hij volgde de ontwikkelingen rond het bankentoezicht in het EP van dichtbij. *“Niemand wil een bank die bijna failliet is overeind houden. Door de bankenunie ontstaat een mogelijkheid voor banken om failliet te gaan in een georganiseerde vorm en niet zomaar in het wilde weg. Dat is van essentieel belang omdat de financiële crisis in de kern een bankencrisis was. Hierover zijn de meningen in het EP niet zozeer verdeeld.”*

De politieke tegenstellingen zijn in het EP bij dit onderwerp vooral te vinden in de uitvoering, aldus Eppink. De discussie gaat bijvoorbeeld over het saneringsfonds. Moeten spaartegoeden van banken hiervoor garant staan? *“Persoonlijk ben ik daar niet voor. Het betekent dat banken weer meer risico gaan nemen omdat er zo’n reservoir aan geld is. De totstandkoming van de bankenunie was een strijd tussen de Raad en het EP. Als kiezer kun je zeggen of je tevreden bent met wat er is uitgekomen.”*

Eickhout geeft aan dat het nu nog gaat om minder technische besluiten. Dat de wetgeving rond de bankenunie er gaat komen, staat al vast. Het beleid is in een afrondende fase beland. *“Stappen die nog worden gezet, gaan over het toezicht en de redding van banken. In de uitvoering spelen nieuwe dilemma’s een rol. Wat is de functie van de bankenunie als een bank omvalt? Moeten de aandeelhouders meebetalen? Moeten fondsen worden gevuld door de banken? Het splitsen van banken moet nog worden geregeld in de wetgeving. Daar kan zeker kritiek op worden geleverd. De uitvoering ligt alleen minder bij het EP. De Europese Centrale Bank (ECB) wordt straks wel door de politiek gecontroleerd op haar toezichtstaken.”*

De fase waarin de totstandkoming van de bankenunie verkeert, doet volgens Van Dooren niets af aan het belang van het onderwerp. *“Ondanks dat het beleidsplan in de uitvoering is beland, kunnen de discussies in de toekomst toch terugkomen. Degene die verantwoordelijk wordt voor de bankenunie zal er door het EP over bevraagd worden. Daardoor is het ook nog steeds belangrijk te weten hoe partijen daar in staan.”*

De geïnterviewden zijn het unaniem met elkaar eens dat de bankenunie een zeer belangrijk onderwerp is. Zij geven aan dat het beleid voortkomt uit de economische en financiële crisis waarin Europa de afgelopen jaren verkeerde. De Europese burgers zochten naar een antwoord van de EU en dat is gekomen in de vorm van dit toezichtmechanisme. Het is ingewikkelde materie, wat niet wegneemt dat de kranten er toch over moeten schrijven. De politici geven wel aan dat de plannen in een vergevorderd stadium zijn, waardoor de invloed van burgers bij de Europese verkiezingen gering is.

4.3 Het vrijhandelsverdrag TTIP

TTIP, het vrijhandelsverdrag met de VS (casus 3), is een serieus en dominant onderwerp in het EP. Volgens De Gruyter is het mogelijk dat dit een thema wordt bij de komende verkiezingen. *“Het is relevant voor de Europese politiek en daarom moet het ook behandeld worden in de kranten. Er zijn veel partijen bij betrokken, wat het complex maakt. Het EP is zeer vocaal over dit onderwerp, maar het is nog niet in de fase beland dat het daar uitvoerig wordt behandeld.”*

Ook De Boer verwacht dat dit een thema is bij de komende verkiezingen. Europarlementariërs beschouwen het als een politiek onderwerp. *“Eurocommissaris De Gucht is een bestuurder. Daarom is het logisch dat hij liever niet wil dat TTIP een verkiezingsthema wordt. De strijd ging hier vooral tussen het EP en de Raad. De verwachting is dat er in het EP een meerderheid voor het vrijhandelsverdrag stemt. De politieke tegenstellingen over dit onderwerp komen vast wel naar voren in de campagne.”*

Van Dooren twijfelt of het een goed verkiezingsthema is. Hij denkt dat het misschien te ver van de mensen af staat. Daardoor spreekt het minder aan dan de bankenunie. *“Het gaat hier vooral om de relaties tussen landen. De vraag is of de tegenstellingen in het EP net zo hevig zijn als onder Europese burgers. Bij dit onderwerp moet een vertaalslag gemaakt worden naar wat het voor individuele burgers of handelsbelangen zou kunnen betekenen. Dat is de opdracht voor journalisten. Een handelsverdrag is technisch en veraf. Ga het vooral niet hebben over de discussie op hoog niveau, maar maak duidelijk wat de consequenties zijn als het doorgaat.”*

TTIP is volgens Kuijk vooral opgepikt door de dagbladen nadat de afluisterschandalen van de NSA naar buiten kwamen. Op dat moment bevond de besluitvorming rond het vrijhandelsverdrag zich in een cruciale fase. *“Natuurlijk moeten de mensen weten waar het over gaat, maar het is niet het enige handelsverdrag dat de EU sluit. Over die andere verdragen lees of hoor je*

nauwelijks wat. Zo is er bijvoorbeeld een handelsverdrag met Marokko. Dat heeft gevolgen voor de olijven en tomaten die op de Europese markt komen. Sommige boeren zijn tegen dat verdrag terwijl anderen zeggen dat het goed is voor de welvaart in Marokko en Europa. De wetenschap dat een land een handelspartner is en er wetenschappelijk onderzoek wordt uitgewisseld, plaatst de Europese politiek in een heel ander daglicht.”

Eppink vindt niet dat de af luisterpraktijken moeten meewegen in de besluitvorming rond TTIP. “Ik ben groot voorstander van het vrijhandelsverdrag en het is ook heel belangrijk voor Nederland. In het EP zijn alleen de Groenen en misschien de Sociaal-Democraten tegen het verdrag. De grote meerderheid vindt het wel een goede zaak, denk ik – in het belang van economische groei. De af luisterpraktijken doen daar niets aan af. Iedereen luistert elkaar af, ook in Europa: Fransen, Britten, Duitsers. Het zou schijnheilig zijn om alleen naar Amerika te wijzen.”

De koppeling van het vrijhandelsverdrag aan de NSA-schandalen in de berichtgeving, komt volgens Van Dooren door het politieke spel. “Feitelijk hebben ze niet veel met elkaar te maken. Maar het zijn drukmiddelen die gebruikt worden. Journalisten vinden het soms interessant om dat politieke spel in beeld te brengen. Zij zitten dagelijks in die arena waar die spelletjes gespeeld worden. Het is goed om er een keer aandacht aan te besteden, maar het zou jammer zijn als het voortdurend ging over het koppelen van die twee zaken. Het moet ook gaan over de gevolgen van dat akkoord. Dat is waar burgers uiteindelijk mee te maken krijgen.”

TTIP is volgens Eickhout een groot onderwerp met verstrekkende gevolgen. Markten worden met het verdrag aan de VS gekoppeld en wetgeving wordt aangepast. Als Europarlementariër is hij kritisch over de risico's die eraan kleven. “In de VS gelden heel andere waarden en normen. Het is mogelijk dat bijvoorbeeld voedselveiligheidseisen minder streng worden in Europa. De EU heeft ook wel vrijhandelsverdragen gesloten met andere landen, maar een verdrag met de VS is veel grootser dan met een land als Zuid-Korea. De komende termijn wordt duidelijk of er wel of geen deal komt.”

Omdat het EP nog akkoord moet gaan, heeft de kiezer bij dit onderwerp nog invloed op de besluitvorming. Op dit moment wijzen prognoses er op dat er een meerderheid voor het vrijhandelsverdrag is na de verkiezingen. Eickhout: “De zaak verandert als veel Europeanen op Groene partijen gaan stemmen in mei. Het gaat om de nieuwe meerderheid die na de verkiezingen ontstaat in het EP.”

Het vrijhandelsverdrag met de VS is volgens de meeste geïnterviewden een belangrijk thema, met de nodige haken en ogen. Net als met de bankenunie lijkt het er wel op dat er een meerderheid is voor het plan, ook na de verkiezingen. Nadat bekend werd dat de Amerikaanse NSA op grote schaal had afgeluisterd, speelde het vrijhandelsverdrag TTIP plotseling de hoofdrol in een politiek spel over de verhoudingen tussen de EU en VS. Het verdrag kan grote gevolgen hebben, maar was wellicht minder behandeld in de kranten als de af luisterpraktijken niet naar buiten waren gekomen.

4.4 De Europa-pagina

Benjamin Dürr schreef een pleidooi voor de Europa-pagina in kranten (zie hoofdstuk 2.2). Aan de geïnterviewden is de vraag gesteld wat zij vinden van een aparte pagina met nieuws uit Brussel en Straatsburg. De meningen liepen nogal uiteen. Schout vindt het geen goed idee omdat veel onderwerpen uit Brussel niet te scheiden zijn van andere discussies. *“Nederlandse beleidsvelden zijn te veel geïntegreerd met Europa. Een aparte Europa-pagina is wel erg jaren tachtig. Olli Rehn kun je toch niet loskoppelen van economisch nieuws? Het moet in de juiste context geplaatst worden en dat kan alleen als het op de plek in de krant terecht komt waar het thuis hoort.”*

Hoewel een aparte pagina de zichtbaarheid van Europa kan vergroten, denkt ook Eickhout dat Europees nieuws moeilijk is af te scheiden. *“We kunnen niet doen alsof het in Europa om andere wetgeving gaat dan in Nederland. De wetgeving gaat net als vanuit Den Haag óver Nederland.”*

Zowel Trouw als NRC Handelsblad hebben Europa-pagina's gehad, maar beide kranten hebben die sinds enkele jaren opgeheven. Kuijk is voorstander van de speciale pagina, want die dwingt vaste content af. *“De stukken die onmisbaar zijn, komen nu nog steeds in de krant. Onderwerpen die niet meteen ‘heet nieuws’ zijn zoals zwart werken in Europa, grensbewaking of visserij komen minder vaak aan bod. Dat ligt aan het huidige systeem dat bij alle kranten inmiddels gangbaar lijkt te zijn. De centrale redactie distribueert het nieuws over de krant terwijl voorheen deelredacties zelfstandiger werkten met eigen pagina's. Per deelredactie werd besloten wat relevant was. Radicale uitspraken halen altijd de krant, maar het gewone werk in het EP veel minder. Dat ontnemt het zicht op de normale processen rond de totstandkoming van Europees beleid.”*

Ondanks de beste bedoelingen werkte de Europa-pagina volgens De Gruyter totaal niet. Het was één van de eerste dingen die de nieuwe hoofdredacteur van NRC Handelsblad heeft afgeschaft. *“Vaak gebeurden er in het weekend allerlei dingen: banken die omvielen of Merkel en Sarkozy die rollend over de vloer gingen. Dat kwam dan maandag in de krant. Toen werd het aantal correspondenten in Brussel verminderd. Soms werkte ik dag en nacht vanwege een Europese top en dan werd ik 's ochtends gebeld dat er niets meer was om de pagina op woensdag te vullen. Uiteindelijk werd het volgeschreven over onderwerpen die minder actueel waren. Europa zou overal moeten zijn in de krant: bij cultuur, binnenland, buitenland, economie. De ene week schrijf je er twee keer over, de andere vijf keer.”*

Zolang Europa nog niet vanzelfsprekend een aanzienlijk deel van de kranten beslaat, vindt Van Dooren de Europa-pagina wel een goede oplossing. *“Doordat de pagina steeds gevuld moet worden, kan die bijdragen aan het bewustzijn over Europa op redacties. Een risico is wel dat het als een excuus gaat gelden voor de redactie om elders in de krant maar niets aan Europa te doen. Het onderwerp moet zo normaal zijn, dat je ook altijd aan de Europese context denkt. Dan wordt de aparte pagina vanzelf overbodig. Maar om de discussies over Europa op gang te krijgen en het belang te benadrukken, kan zo'n pagina positief zijn.”*

Vanuit het Bureau van het Europees Parlement klinkt een minder positief geluid. De Boer vindt het wel goed als er meer aandacht komt voor Europese onderwerpen, maar dan het liefst in de binnenlandrubrieken. *“Brussel Vandaag - net als vroeger Den Haag Vandaag - is wat geforceerd. Een vaste pagina moet je elke dag of week vullen. Bepalend moet zijn of het nieuws is. Het is wel frustrerend voor correspondenten om interessante ontwikkelingen te zien die niet verkocht worden aan de redactie thuis. Maar uiteindelijk is het aan de media om te bepalen waarover geschreven wordt. Ze hebben correspondenten in Brussel en die zijn nuttig, maar er zijn ook genoeg onderwerpen die door een verslaggever in Nederland geschreven kunnen worden.”*

Eppink deelt die mening, omdat Europese onderwerpen ook in de context van de huidige berichtgeving geplaatst kunnen worden. *“Europa komt op zo veel terreinen terug. Het kan bijvoorbeeld ook bij binnenlandse politieke onderwerpen een element zijn. Dat moet je dan niet gaan opsluiten in een aparte pagina. Mensen denken dan misschien dat ze het best kunnen overslaan. Als een rechter bijvoorbeeld bepaalt dat een brug niet mag worden gebouwd vanwege Habitat-richtlijnen, dan zit daar Europa in. In het bericht moet je dat erbij halen. Zo kun je laten zien dat er een Europees aspect is in iets dat een nationale zaak lijkt te zijn.”*

Een Europa-pagina is een nobel streven van redacties om aandacht te besteden aan Europese aangelegenheden. Het zorgt voor meer zichtbaarheid en kan redacties dwingen om Europa altijd mee te nemen. De voormalige correspondenten in Brussel geven aan dat het ook geprobeerd is door de kranten waarvoor zij schreven. De pagina's zijn uiteindelijk toch gesneuveld bij de huidige vorm van de kranten.

4.5 Informatie over Europa

Vanwege deelvraag 6 (hoofdstuk 1.3.3) is aan de geïnterviewden de vraag gesteld of zij vinden dat lezers genoeg informatie uit de kranten kunnen halen om hun stem te bepalen bij de verkiezingen. Schout denkt niet dat in de media te vinden is waar het werkelijk om draait. *“De grote belangen die op het spel staan, komen niet goed voor het voetlicht. Enkele jaren geleden was ik te gast bij BNR, in de veronderstelling dat we gingen praten over banken die omvielen in Zuid-Europa. Uiteindelijk ging het alleen over de jonge asielzoeker Mauro en iets met Johan Cruijff.”*

De Gruyter vindt het moeilijk te beoordelen of lezers informatie uit de kranten kunnen halen die helpt bij het bepalen van hun stem. Over sommige onderwerpen in Europa gaat het EP niet, omdat het geen machtspositie heeft. *“Zelf heb ik altijd geprobeerd om daar te zijn waar bij besluitvorming macht wordt uitgeoefend. Dat hangt heel erg af van het onderwerp dat je dekt. De afgelopen vijf jaar zat ik in Brussel vooral om de economische en financiële crisis te verslaan. Daardoor had ik geen tijd voor andere onderwerpen als milieu. Het was interessant wat er in het EP gebeurde. Het had veel over financiële regulering, maar weinig over de euro te zeggen.”*

Regelmatig kwamen er Europarlementariërs uit andere landen in haar stukken aan het woord, maar daar kunnen Nederlanders niet op stemmen bij de verkiezingen. *“De Nederlandse Europarlementariërs die ik volgde, hadden een financiële portefeuille. Ineke van den Burg (PvdA) en Corien Wortmann (CDA) heb ik regelmatig gesproken. Veel Nederlandse Europarlementariërs zaten op onderwerpen als milieu, transport en ontwikkelingssamenwerking, terwijl ik schreef over hedgefondsen.”*

De aandacht die wordt besteed aan het EP verschilt per krant, maar het is volgens Kuijk in ieder geval niet genoeg. *“De dagbladen zijn vooral gericht op wat er in Den Haag gebeurt. Brussel komt er bekaaid vanaf in de berichtgeving. Dat kun je zien aan het aantal verslaggevers: Trouw en Volkskrant hadden er twee toen ik begon in 2009, nu nog maar één. NRC had er zelfs drie en nu nog maar één, plus een freelancer. In Nederland maken veel mensen zich er druk over dat er meer landen bij de EU komen en in Brussel meer wordt besloten. In plaats van het goed te gaan volgen, lijkt de verslaggeving zich eerder van Brussel af te keren.”*

Het gebrek aan aandacht voor Europa is volgens De Gruyter aan meerdere aspecten te wijten. *“Voor de crisis hadden de meeste kranten veel meer tijd en mensen beschikbaar. Daardoor verschenen er meer berichten. Het punt is dat er maar een klein bosje geïnteresseerden is. Dat is één van de tragedies van de Europese politiek: ‘people couldn’t care less’. De vraag is: hoever kun je de informatievoorziening uitdunnen? Rond deze tijd verschijnen er verkiezingsbijlagen, maar de rest van de tijd zie je weinig over Europa.”*

Toch vindt Eppink dat kiezers in het algemeen hun informatie best uit de dagbladen kunnen halen. Hij ziet wel dat de verslaggeving is veranderd door de jaren heen. *“De verslaggeving uit Brussel was vroeger als schoollesjes, waarbij de onwetende kinderen werden geïnformeerd. Het was ook allemaal erg vóór wat er allemaal gebeurde. Europa was heel belangrijk en er moest juist méér komen. Nu wordt er vaker en ook wel kritischer over Europa gerapporteerd.”*

Een toename van aandacht in de media schrijft Eppink toe aan de komst van de euro. Daarmee werd de Europese politiek voor iedereen letterlijk tastbaar in de portemonnee. *“Voor de euro vonden we Europa nogal ver, maar nu is het heel dichtbij. In dat opzicht denk ik wel dat er in de media meer aandacht is dan vroeger voor wat er in Europa gebeurt. Die is ook minder vanuit een idealistische invalshoek, maar meer vanuit een reële informatieverstopping met een debat.”*

Mensen weten vaak niet hoe de Europese politiek in elkaar steekt omdat er te weinig informatie wordt gegeven. Onder de bevolking heerst daardoor een gevoel dat men dom wordt gehouden, stelt De Boer. *“De berichtgeving moet simpel zijn in de media. Dat kan ten koste gaan van de kwaliteit en diversiteit. Het is vaak: ‘Brussel beslist’. Maar de vraag is: wie dan in Brussel? Is dat het EP, de Raad of de Commissie? De media hebben te maken met budgetten en publiceren naar behoefte. De parlementaire pers lijkt Europa te bagatelliseren. In Den Haag worden natuurlijk de belangrijkste beslissingen genomen.”*

Het ministerie van Binnenlandse Zaken communiceert alleen de datum van de komende verkiezingen en dat je je stemkaart en identificatie mee moet nemen. Een bewuste keuze van de regering zegt De Boer, want uitleggen waarom men moet gaan stemmen, ligt gevoelig. *“Vanuit het Europafonds kon het ministerie van Buitenlandse Zaken voorheen allerlei activiteiten subsidiëren over Europa. Dat is gestaakt, want dat was propaganda. Nederland begint uniek te worden in Europa als het gaat om de gekozen houding ten aanzien van de verkiezingen. Die maakt het natuurlijk erg moeizaam, want hoe kun je mensen nu informeren? Een VVD’er zei hier laatst tegen journalisten en studenten dat een budget voor communicatie over Europa belachelijk is. Het moest allemaal minder kosten. Uit de zaal kwam een revolte: ‘Het is je plicht om ons te informeren over Europa!’”*

Voor burgers is het niet eenvoudig om overzichtelijke informatie te verzamelen over zaken die spelen in het EP. Hoewel de politici aangeven dat er genoeg over wordt geschreven, wordt vaak niet duidelijk wat de politieke standpunten zijn van Europarlementariërs. Afhankelijk van de onderwerpen, wordt er ook regelmatig over buitenlandse Europarlementariërs geschreven - waarop Nederlandse burgers niet kunnen stemmen bij de verkiezingen. Vanuit de landelijke politiek in Den Haag heerst een houding dat informatieverschaffing te veel geld kost en het bovendien propaganda kan zijn. Om dat te voorkomen wordt er maar zo min mogelijk gecommuniceerd naar de samenleving.

4.6 Het debat over Europa

In verband met deelvraag 8 (hoofdstuk 1.3.3) is met de geïnterviewden gesproken over het maatschappelijk debat over Europa. Dat ontbreekt volgens Eickhout over de belangrijke onderwerpen. *“Het is niet zo dat er nooit over de EU wordt geschreven. Vaak staan er in de krant feitelijke stukjes die uitleggen wat er is besloten. Maar je leest niet zo vaak waar het precies om gaat en waarom het EP een bepaalde beslissing heeft genomen. Een analyse van partijen die voor en tegen zijn, waarna een wet wordt aangenomen, ontbreekt meestal. Over de meeste onderwerpen lees je pas bij de afronding. Er moet meer worden gedebatteerd over de thema’s die er toe doen, zoals de pensioenleeftijden.”*

De verkiezingscommissie van de EU wil wel graag debatten zien, maar Nederland mist een denktankcultuur, aldus Schout. *“In Brussel, Berlijn en Londen is die er wel, waardoor er wordt gedebatteerd op hoog niveau. Discussies worden daar gevoerd door een elite van verschillende politieke kleuren, pro- en anti-Europees. Media kunnen dat vervolgens oppikken. Het bespreken van casussen draagt bij aan de toegankelijkheid van het onderwerp.”*

Door verschuivingen in het politieke landschap van Europa, gloort er volgens hem wel hoop aan de horizon. De verantwoordelijkheden van het EP zijn omvangrijker geworden. Hierdoor kan het debat veranderen. *“De interne markt is saai, maar Europese politiek omvat inmiddels veel meer. Het wordt steeds politieker met onderwerpen als veiligheid, grensbewaking en immigratie. Sociaal-democraten zullen een sociaal Europa nastreven, wat onmogelijk is. Maar door dergelijke discussies gaat het EP wel aan interesse winnen richting 2019.”*

Schout vindt dat de opkomst van het populisme het maatschappelijke debat heeft aangezwengeld. De Gruyter deelt die mening: *“Wilders haat de EU en moet dat kunnen zeggen. Dat is vrijheid van meningsuiting. Het probleem is dat hij nauwelijks een weerwoord krijgt. Waar is de verdediging van Europa? Het populisme dwingt hopelijk een duidelijk antwoord af. Daar ben ik blij om, want anders heb je geen informatie. De nationale regeringen zijn te slap om uit te leggen wat Europa wel en niet is. Onze huidige minister van Buitenlandse Zaken Frans Timmermans is ‘onze’ grootste Europeaan. Zelfs hij zegt nog maar weinig over het nut van Europa, wat hij voorheen in het EP veel meer deed. Als hij het al niet doet, wie dan wel?”*

Het ontbreken van een maatschappelijk debat, heeft volgens sommigen te maken met het gebrek aan politieke tegenstellingen in het EP. De Boer geeft aan dat die er heus wel zijn, alleen op een heel andere manier dan we die nationaal kennen. *“In de meeste landen heb je een regering en oppositie. Na de verkiezingen vormen de partijen die het grootst worden meestal samen een regering. Vervolgens zie je een afspiegeling van de verkiezingsuitslag in het parlement. De regeringspartijen stemmen mee met de regering en de oppositie voert oppositie. Dat heb je niet in het EP. Tot nu toe is er nooit een echte link geweest tussen welke partij de grootste wordt en wie Europa bestuurt.”*

Tegenstellingen zijn volgens De Boer minder helder in het EP door de verdeling van de Europese fracties. Iedereen stemt eind mei nationaal. Het merendeel van de 26 Nederlandse Europarlementariërs neemt na de verkiezingen zitting in een Europese fractie. *“Als je op de PvdA hebt gestemd, komt die bij de sociaal-democraten in de fractie terecht. Maar een Griekse sociaal-democraat is heel anders dan een Nederlandse of Deense. De Griek is bijna een communist in onze ogen. Veel mensen denken dat een Europarlementariër er zit voor het Nederlands belang. Zodra die aan het werk gaat in de fractie, doet zijn nationaliteit er minder toe. De fracties proberen vanuit hun politieke affiniteit te stemmen. Het is moeilijk om daar een Nederlands geluid in te ontdekken.”*

Het debat over Europa is er volgens sommige geïnterviewden veel te weinig. Dat kan komen door het ontbreken van een denktankcultuur of te weinig politieke tegenstellingen in de kranten. De polarisatie van de Nederlandse politiek zorgt ervoor dat het antikamp luid hoorbaar is. De gevestigde orde in het centrum van het politieke spectrum wordt daardoor gedwongen om kleur te bekennen. Dat komt volgens de meeste geïnterviewden het debat ten goede. Omdat er meer macht naar de EU gaat, kan het debat ook interessanter worden vanwege de onderwerpen waarover het beslist.

4.7 Gebrek aan kennis

Deelvraag 4 (hoofdstuk 1.3.3) heeft betrekking op de kennis van lezers. Alle geïnterviewden lijken het erover eens dat Nederlanders in het algemeen te weinig weten over Europese besluitvorming. Van Dooren: *“Mensen hebben volgens mij nauwelijks een idee hoe er in Europa besluiten worden genomen. Noch wie daarvoor verantwoordelijk zijn. Men lijkt weinig zicht te hebben op de vraag welke rol de verschillende lidstaten in dit proces spelen. En hoe nationale belangen in Brussel verdedigd kunnen worden.”*

Gebrek aan kennis vormt volgens Kuijk een probleem bij de berichtgeving over de Europese besluitvorming. *“Een gevolg is dat verslaggevers in hun artikel telkens weer uitleggen hoe het EP werkt. Voor je het weet is de helft verbruikt aan institutionele uitleg. Daar wordt zo’n stuk niet leuker van en het gaat ook ten koste van een kritisch verslag. Toch is het nodig, want de basiskennis over de Europese politiek is beperkt onder Nederlanders. Maar het is te ingewikkeld om het in een alinea uit te leggen.”*

Bij de meeste onderwerpen die spelen in het EP, is basiskennis over de functie van de Europese instellingen onontbeerlijk, aldus Kuijk. *“In Brussel had ik een stagiaire die echt geen clou had hoe de Europese politiek werkte. Haar vak was buitenlandberichtgeving, maar ik moest alles nog uitleggen. Het is ook weer niet zo ingewikkeld, maar het proces in Den Haag verloopt wel totaal anders dan in Brussel. Als mensen het begrijpen, is het even logisch als het verschil tussen een middelbare school en een basisschool.”*

Brusselse politiek zou volgens Kuijk een vast onderdeel moeten zijn in het onderwijspakket op Nederlandse scholen. Maar het EP als onderdeel van de verplichte lesstof is omstreden in Den Haag, aldus De Boer. *“Volgens de PVV is het propaganda. Onderwijs is een nationaal instituut en daar kun je niet iets verplicht over Europa brengen. Opvallend vind ik dat jonge mensen juist zeggen dat ze niet geïnformeerd worden. Hoe kunnen ze dan stemmen? Journalisten moeten ook goed opgeleid worden. Niet dat je alle ‘ins en outs’ moet kennen, maar de basis mag niet ontbreken. Bij Pauw & Witteman ging het nog wel eens fout met het verschil tussen de EC, het EP en de Raad. Dat vind ik wel knullig.”*

Nederlanders zijn ook wat De Gruyter betreft slecht geïnformeerd over de EU. Ze vindt dat wel verklaarbaar, omdat Nederland altijd een beetje ambivalent over de unie is geweest. *“Vaak wordt gezegd dat Nederland één van de oprichters was van de voormalige EGKS, maar het zag altijd meer in een Trans-Atlantische unie met de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk. De Europese samenwerking was iets waar ons hart minder naar uitging. Die dubbelzinnige houding verklaart misschien waarom Nederland weinig onderwijs geeft over Europese politiek. Mijn kinderen gaan naar een Franse school en ik had op hun leeftijd wel willen weten, wat zij weten over Europa.”*

De Gruyter ervoer het gebrek aan kennis in de praktijk, tijdens haar werk. *“Ik kan me nog een groep Nederlanders herinneren die op bezoek was bij Kathalijne Buitenweg van GroenLinks. Ze vroegen de Europarlementariër welke onderwerpen ze behandelde en of dat alles was wat ze deed. Deze mensen hadden zich totaal niet ingelezen en geen flauw benul wat haar werk inhield.”*

Een gebrek aan kennis over de Europese besluitvorming is volgens Schout zowel onder de bevolking als onder journalisten en Haagse politici zichtbaar. Eppink vindt dat journalisten beter op de hoogte moeten zijn. *“Een journalist moet een beetje een idee hebben van hoe Europa in elkaar zit. Het begrip is er nog te weinig, denk ik. Ik heb de discussies destijds meegemaakt bij NRC en die lopen eigenlijk nog steeds. Europa is intussen wel invloedrijker geworden op tal van punten.”*

Dat onderwijs over Europa door sommige partijen wordt bestempeld als propaganda vindt de docent politiek onzin. Het is niet nodig om een bepaalde kant te kiezen bij dit onderwerp. *“Door de gepolariseerde situatie waarin we ons op dit moment bevinden, lijkt het alsof we automatisch vastzitten aan het pro- of het antikamp. Alsof je niet een neutrale mening over Europese vraagstukken zou kunnen hebben. Er zitten voor- en nadelen aan de samenwerking. Het hoeft niet minder objectief te zijn dan bij andere onderwerpen.”*

De Gruyter herkent die polarisatie. *“Omdat ik niet tegen Europa ben, werd ik door sommigen automatisch gekwalificeerd als pro-Europees.”*

Onderwijs over Europa kan volgens Van Dooren op een neutrale manier worden aangeboden. Bovendien is het nodig omdat op scholen aan bod moet komen wat belangrijk is in de samenleving. *“Het ligt er wel aan hoe je het brengt. Het moet niet een groot juichverhaal zijn zonder kritische tegengeluiden. Maar je kunt best lespakketten ontwikkelen waarbij op een objectieve manier wordt getoond hoe Europa in elkaar steekt. Bijvoorbeeld over de werking van de instituties en de besluitvorming. Docenten kunnen aangeven met welke beleidsterreinen Europa zich zoal bezighoudt.”*

Journalisten zouden volgens sommigen ook te weinig kennis hebben over Europa. Maar in de periode dat Van Dooren les geeft op de FHJ is er altijd aandacht geweest voor Europese politiek. *“Vroeger waren er twee modules van acht weken. Één over buitenlands en de andere over binnenlands beleid van de EU. Ik heb er altijd voor gepleit om de Europese vraagstukken in het onderwijspakket op te nemen. Die aandacht was er toen en is er nog steeds. Volgens mij geldt dat ook voor de andere hbo-opleidingen journalistiek in Utrecht en Zwolle.”*

Europa wordt volgens de docent een belangrijker onderwerp in het nieuws. *“Een kennisachterstand onder journalisten is wel te verklaren, omdat Europa tot voor kort nog niet zo belangrijk was in de media. Het was een onderwerp wat maar zo nu en dan langskwam. Daarom was er voor journalisten geen noodzaak om zich er in te verdiepen. Langzaamaan is dat aan het veranderen. Naarmate duidelijker wordt wat het belang van Europa is, gaan redacties meer op zoek naar mensen die er verstand van hebben of ze gaan mensen scholen in die richting. Dat zijn processen van een hele lange adem.”*

De geïnterviewden zijn het met elkaar eens dat er te weinig kennis is over Europese politiek onder de Nederlandse bevolking. Zoals eerder gezegd, is informatieverstrekking summier in Nederland. Dat heeft ook effect op de kennis onder burgers. Onderwijs over Europa zou kunnen bijdragen aan meer kennis, maar dat ligt weer gevoelig in Den Haag. Kennisvergaring hangt dus grotendeels af van interesse en initiatief van burgers. Om de stukken in de krant te begrijpen is een basale kennis over de Europese instituten noodzakelijk.

4.8 Lage opkomst

Het gebrek aan kennis (hoofdstuk 4.7) is volgens De Boer een reden voor de lage opkomst bij de verkiezingen voor het EP. Maar er liggen volgens de geïnterviewden ook nog andere oorzaken aan ten grondslag. Schout geeft aan dat het EP geen leuk onderwerp is. *“Dat komt omdat het zo ambtelijk is. Men is er hoofdzakelijk gericht op het krijgen van macht. De EU-campagneslogan voor de verkiezingen ‘This time is different’ is een sterk staaltje machtsvertoon. In het EP gaat het straks gewoon weer om de economische ontwikkelingen voor de lange termijn.”*

In de publicatie ‘Europarlement is geen parlement’ van 28 februari 2014 spreekt Schout van een aantal paradoxen met betrekking tot de verkiezingen. Het EP heeft de ambitie om een Europese regering (de EC) te kiezen, terwijl de bevolking zich juist afwendt van een federaal Europa. *“Één van de paradoxen is dat men in Brussel streeft naar een meer politieke rol, maar tegelijk moet er afstand worden gehouden. Gezien de rol van Karel de Gucht als Eurocommissaris, kun je verwachten dat hij liever niet wil dat het vrijhandelsverdrag met de VS een verkiezingsthema wordt. Hij werkt liever in de schemer dan in de schijnwerpers. Het is de dubbelzinnigheid van de EC. Onafhankelijk en tegelijk onder toezicht van het EP.”*

De Gruyter wijst er op dat de opkomst niet alleen laag is in Nederland, maar in heel Europa daalt. In het algemeen worden de verhalen over het EP niet goed gelezen. *“Vaker een Nederlandse focus in de berichtgeving zorgt heus niet voor een hogere opkomst bij de verkiezingen. Slechts een kleine groep lijkt geïnteresseerd. Toen ik correspondent was in het Midden-Oosten, sloeg ik Europa altijd over in de krant. Als ik al zo was, kun je nagaan hoe andere mensen er tegenaan keken.”*

5. Conclusie

De zoekopdrachten in LexisNexis, zoals behandeld in hoofdstuk 3, hebben aangetoond wat de meest behandelde thema's waren gedurende een jaar. Daarnaast hebben de interviews in hoofdstuk 4 verschillende, soms zeer uiteenlopende, inzichten geboden op de zoekresultaten. In dit hoofdstuk ga ik antwoorden formuleren op de onderzoeksvragen, met de hoofdvraag: hoe brengen Nederlandse dagbladen verslag uit over het functioneren van het Europees Parlement?

Deze concluderende beschouwingen zijn tweeledig. Op de eerste plaats ga ik reflecteren op mijn bevindingen. Dat is een belangrijk onderdeel van dit onderzoeksverslag omdat het de hoofdplicht is vanuit mijn opleiding. Van studenten wordt verwacht dat zij een gefundeerde en kritische mening vormen, die wordt ondersteund door input van experts en andere bronnen. Tijdens het afstudeertraject wordt hiermee de kernkwaliteit 'reflecterend vermogen' getoetst. In het tweede deel wil ik graag een aantal aanbevelingen aandragen voor verbetering van de dagbladjournalistiek aangaande verslaggeving over het Europees Parlement.

5.1 Reflectie

Voor de reflectie ga ik in eerste instantie inzoomen op de onderzoeksvragen. Zijn de onderwerpen in dagbladen relevant en kunnen lezers informatie uit de stukken halen over het functioneren van het EP? In de casussen zijn drie onderwerpen uitgelicht die met de vaste termen het meest werden behandeld in de dagbladen in de onderzochte periode. Zijn dit echt de belangrijkste onderwerpen of was het wellicht beter geweest om andere thema's aan te snijden in de kranten? Beeldvorming speelt een opvallende rol bij Europese politiek. Burgers hebben een bepaald beeld van het EP dat door journalisten kan worden bevestigd of weerlegd. Omdat het regelmatig ter sprake kwam in de interviews, wil ik ook ingaan op de invloed van (het gebrek aan) kennis over Europa onder de Nederlandse bevolking. Kennis is immers essentieel om de berichtgeving over het EP goed te kunnen volgen. Komen de politieke standpunten van partijen en Europarlementariërs duidelijk uit de verf in de stukken of schort het daar aan? Kunnen lezers van kranten met de informatie hun stem mede bepalen bij de komende verkiezingen of is dat lastig? Is de speciale Europa-pagina nu een goed of slecht idee? Een andere kwestie heeft te maken met het publieke debat over Europa. Is dat er nu wel of niet en welke rol spelen kranten hierbij?

5.1.1 De dagbladen

Allereerst moet gezegd worden dat de dagbladen veel schrijven over het EP. De kranten die een correspondent in Brussel hebben, publiceren meer dan dagbladen zonder vaste kracht. NRC Handelsblad en Trouw zijn uitdrukkelijk zichtbaar bij de meeste onderwerpen. Opvallend is dat de Volkskrant ook veel publiceert over het EP, terwijl het geen vaste verslaggever heeft in Brussel. Wel

heeft journalist Jan Tromp voor het opinie- en achtergrondkatern Vonk een half jaar in Brussel gezeten. Het Financieele Dagblad kwam bij de casussen van dit onderzoek niet zo prominent uit de zoekopdrachten, ondanks dat de krant twee correspondenten in Brussel heeft. De krant lijkt minder aandacht te schenken aan Europarlementariërs. De populaire kranten – De Telegraaf en het AD – laten het EP links liggen, zo lijkt het. Ze publiceerden er (vergeleken met andere kranten) weinig berichten over. Het Reformatorisch Dagblad (RD) is opvallend aanwezig in de lijsten, ondanks het ontbreken van een vaste correspondent in Brussel. De gratis kranten Metro en Spits gaven duidelijk de minste aandacht aan Europese politiek, maar dat is gezien de omvang van de kranten geen grote verrassing.

5.1.2 Onderwerpen in de kranten

De rechtszaak die Merkies aanspande tegen haar partij (casus 1) is een ongebruikelijke situatie. Ruzie in een politieke delegatie springt in het oog en vond in dit geval ook nog plaats in een Nederlandse rechtszaal. De nationale dimensie van dit onderwerp was daarom groot. Ineens vond een deel van de Brusselse politiek plaats op eigen bodem. Het is wel tekenend voor de motivatie van redacties om een onderwerp te volgen. Want een politieke rel tussen Nederlandse Europarlementariërs heeft inhoudelijk niet zo veel van doen met wat er gebeurt in het EP.

De Boer geeft aan dat Merkies volgens de regels van het EP niet eens in overtreding was. Dat is belangrijke informatie die ik nergens terugzag in de berichtgeving over dit onderwerp. Het frame waarin Merkies werd gezet, was dat van een politica die niet aan haar betalingsverplichtingen had voldaan en onrechtmatig geld uit de partijkas van het EP gebruikte voor eigen zaken. Het verschil tussen een gedragscode van de PvdA en de regels die voor vergoedingen worden gehanteerd in het EP heb ik nergens gelezen. Het werpt een totaal ander licht op de zaak en schept ook wat begrip voor Merkies, die vooral haar naam wilde zuiveren met de rechtszaak.

De mening van De Gruyter vind ik hierbij wel sprekend. Zij noemt het 'treurig' dat dit een veelbesproken onderwerp is in de kranten. In haar column van 19 april 2014 in NRC Handelsblad uit zij, naar aanleiding van het interview dat ik met haar had, haar onbegrip over het uitvergrooten van deze rel in de PvdA. In verhouding tot andere onderwerpen deel ik haar mening, dat het beter kan gaan over wat er echt toe doet in Europa. Maar Eickhout heeft ook een punt als hij aangeeft dat mensen altijd interessanter zijn dan wetten die worden gemaakt. Dat is inderdaad precies zo met de Haagse politiek.

IN EUROPA

CAROLINE DE GRUYTER

Het ondemocratische Europa is een fictie

Van alle artikelen die vorig jaar in de Nederlandse pers over het Europees Parlement zijn verschenen, gingen de meeste over een ruzie in de PvdA-fractie in Brussel. Althans, dat vertelde een student die het voor een werkstuk had geturfd. Kan het treuriger?

Alle geïnterviewden zijn het met elkaar eens dat de vorming van een bankenunie (casus 2) een belangrijk onderwerp is. Daar sluit ik mij bij aan. De functie van het EP komt hier volgens Kuijk en De Gruyter goed naar voren. Lezers kunnen bij dit onderwerp zien hoe de drie Europese instituten (de EC, Raad en het EP) samen tot beleid komen. De processen in het EP, voorafgaand aan de vorming van de bankenunie, vond ik niet heel duidelijk te onderscheiden van algemene uitleg over de plannen van 'Brussel'. Kuijk merkte op dat het EP hier doorslaggevend kon zijn, omdat het akkoord moet gaan met het voorstel van de EC. Ik ben het met haar eens dat dit niet heel zichtbaar is bij het onderwerp in de kranten. Waar zijn de debatten tussen politici over de bankenunie? Welke partijen/fracties zijn voor en welke tegen? Het lijkt er vooral op dat het plan van de EC er toch wel doorgedrukt werd, terwijl dat waarschijnlijk niet het geval was.

Dat de kranten het vrijhandelsverdrag met de VS (casus 3) regelmatig hebben behandeld is ook een goede zaak, alleen is de manier waarop het werd geagendeerd op zijn minst opvallend. In veel berichten werd een brug geslagen tussen de af luisterpraktijken van de NSA en het vrijhandelsverdrag. Hierdoor was de rol van het EP onduidelijk. De EU leek wel een boos, stampvoetend kind dat wat wilde zeggen over het (af luister-) gedrag van dat andere kind, maar niet goed wist hoe. Vervolgens dreigde het dan maar om de vriendschap (in dit geval een intensieve samenwerking) op te zeggen, waarmee het vooral zichzelf raakt. Het legt de onmacht van de EU bloot en het is ook denkbaar dat het verdrag minder vaak was behandeld als de af luisterpraktijken van de NSA niet aan het licht waren gekomen.

In de onderzochte periode kwamen bepaalde onderwerpen slechts een enkele keer voor in de lijsten met zoekresultaten. Opvallend vond ik dat sommige kranten bepaalde onderwerpen bovengemiddeld vaak behandelden. Abortus en visserij kwamen het meeste aan bod in het Reformatorisch Dagblad. Vergeleken met de zaak tussen Merkies en de PvdA lijkt besluitvorming over die thema's gewichtiger omdat die beter laat zien hoe het EP functioneert.

5.1.3 Beeldvorming in de kranten

Het heersende beeld dat Europarlementariërs zakkenvullers zijn, wordt met de zaak rond Merkies duidelijk bevestigd. Terwijl dat, zoals De Gruyter en Eickhout aangeven, niet representatief is voor het werk dat Europarlementariërs verrichten. Deze berichtgeving kan het beeld van de werkzaamheden in Brussel vertroebelen. Dat de EU een geldverslindend geheel zou zijn, klopt ook niet helemaal gezien de begroting van de Europese instituten. Vergeleken met landelijke bestuurslagen is die vrij klein, rekening houdend met de omvang van het aantal inwoners in de EU (Van der Vleuten, 2010).

Het gevoel onder burgers dat het hun aan middelen ontbreekt in te grijpen als het mis gaat, heeft met de omvang van de EU te maken. Nederland als relatief klein onderdeel van een besluitvormingsmachine met 27 andere lidstaten, wekt de indruk alsof burgers nog maar weinig te vertellen hebben, zoals Van Dooren aangeeft. Dat Nederlandse politici van de 751 zetels slechts 26 zetels bezetten na de verkiezingen, neemt dat beeld niet bepaald weg. In een artikel van 3 mei 2014

in NRC Handelsblad wordt de Nederlandse invloed in het EP vergeleken met die van de ChristenUnie in de Tweede Kamer. Met 3,4 procent is Nederland een splinter in Brussel volgens de auteurs. Maar als Nederlanders weten hoe Europa werkt, kunnen ze zien dat onze invloed niet ophoudt bij die 26 zetels. In de EC zit een Eurocommissaris van Nederlandse komaf, in de Raad van de Europese Unie zit altijd een Nederlandse minister en in de Europese Raad is de premier vertegenwoordigd. Wat we ons moeten realiseren is dat de macht van Europa zo groot is als we zelf willen. Onze regering is er altijd bij betrokken als er besluiten worden genomen. Het democratisch tekort van de EU waarover vaak gesproken wordt (Van der Vleuten, 2010), ligt eigenlijk aan de lidstaten zelf. Uiteindelijk bepalen de nationale regeringen hoeveel macht ze toekennen aan de EU. Daardoor blijft het lastig voor Europa om een sterk gezamenlijk geluid te laten horen, bijvoorbeeld als het gaat om buitenlands beleid. Meerdere geïnterviewden gaven aan dat het EP machtiger en daarmee belangrijker is geworden. Dat verklaart wellicht ook de toename van media-aandacht waar Europarlementariërs In 't Veld en Eppink over spreken. Een toename die overigens niet direct is te zien aan het aantal krantenberichten in een vergelijkbare periode vijf jaar geleden. Tussen 15 maart 2008 en 15 maart 2009, eveneens een jaar voorafgaand aan Europese verkiezingen van begin juni, verschijnen met de vaste zoektermen 597 berichten in de landelijke kranten. Tegenover 508 in de onderzochte periode.

In andere landen wordt Europese politiek heel anders beleefd dan in Nederland. België herbergt een belangrijk onderdeel van de EU binnen de eigen landsgrenzen, waardoor Europa daar vanzelfsprekender is dan in Nederland. Zowel Eppink als Kuijk, allebei woonachtig in België, ervaren er een positievere houding ten opzichte van Europa. In media is daardoor vaker te horen wat de EU betekent voor de samenleving dan in Nederland. Zeker door de economische en financiële crisis lijken Nederlanders zich in grote getale bezig te houden met de kosten en baten van Europa. Bij berichtgeving over het EP dat meer geld wil, Griekenland dat opnieuw een steunpakket van miljarden ontvangt en de miljoenen voor het heen en weer reizen tussen Straatsburg en Brussel spinnen anti-Europese partijen als de PVV garen. Kuijk geeft aan dat ze zelden positieve berichten leest of hoort over Europa in Nederland. Als tegenhanger voor de kritische berichtgeving over de EU is dat positieve geluid wel noodzakelijk.

5.1.4 Het kennisvraagstuk

De berichtgeving rond Merkies schept een beeld dat politici in Brussel op dezelfde manier werken als in Den Haag. Terwijl het er toch heel anders aan toe gaat, met de overkoepelende Europese fracties. De kwestie roept bij mij veel vragen op. Hoe verhouden de Europarlementariërs zich tot elkaar? Is de delegatieleider van de PvdA vergelijkbaar met een fractievoorzitter zoals we die kennen in de Tweede Kamer of is de voorzitter van de Europese fractie – mogelijk afkomstig uit het buitenland – de persoon die leiding geeft aan hen? Dit is de noodzakelijke institutionele uitleg waar Kuijk het over heeft. Het is daarom van groot belang om te beschikken over basiskennis, voordat je überhaupt een oordeel kunt vormen over de rel bij de PvdA.

Hebben Nederlanders voldoende kennis van Europese politiek? Om de onderwerpen in de kranten te kunnen volgen en om als burger te kunnen participeren in het democratische bestel, is enige kennis van de EU-instellingen noodzakelijk. Net als de geïnterviewden in dit onderzoeksverslag denk ik niet dat die er voldoende is. Over de nationale politiek bestaat een basale kennis die op Nederlandse scholen wordt onderwezen. Begrippen als de Eerste en Tweede Kamer, de regering, de oppositie en coalitie zijn voor velen duidelijker dan het EP, de EC, de Raad en de Europese Raad. Onderwijs vormt een belangrijke bron van informatie over de Europese instellingen.

Zoals aan het begin van dit verslag al is aangegeven, zijn er vier vormen van landelijk georganiseerde verkiezingen. De bestuurslagen van de gemeente, de provincie en de Tweede Kamer lijken voor Nederlanders vanzelfsprekender dan de activiteiten van het EP. De lage opkomst bij de Europese verkiezingen heeft daar wellicht wat mee te maken. Meer kennis zou kunnen leiden tot een hogere opkomst. Dat Europese politiek geen onderdeel uitmaakt van het vaste onderwijspakket op alle scholen zoals De Boer aangaf, vind ik schokkend. Het is onbestaanbaar dat politieke partijen het kwalificeren als propaganda. Dat wekt de indruk dat de EU een totalitair orgaan is met een eenpartijstelsel dat met alle mogelijke middelen de toegang tot de Nederlandse samenleving moet worden geweigerd. Het gaat hier om een verbond tussen Europese landen waar we al sinds de jaren vijftig onderdeel van uitmaken. Nederland was betrokken bij alle ontwikkelingen die de EU heeft doorgemaakt tot de huidige vorm. Het neemt belangrijke besluiten over wetgeving die ons dagelijks leven beïnvloedt. Dat Nederland er enigszins ambivalent deel van uitmaakt, zoals De Gruyter stelt, verklaart de spagaat met betrekking tot de EU.

Een logisch gevolg van het gebrek aan uitleg over Europa kan zijn dat mensen het gevoel hebben dat ze dom worden gehouden, zoals De Boer aangeeft. De verontwaardigde reactie uit een zaal bij het Huis van Europa - toen een VVD'er aangaf dat een budget voor communicatie over Europa belachelijk was - begrijp ik goed. In dit tijdperk waarin het aantal voorlichters alsmaar toe- en het aantal journalisten afneemt, mag geen plaats zijn voor bagatellisering van de informatievoorziening. In het belang van een pluriforme journalistiek moet informatie over de bestuurlijke instituten openbaar en eenvoudig verkrijgbaar zijn. Dat geldt ook zeker voor de Europese instellingen.

De macht van de Europese instellingen is de afgelopen jaren toegenomen, zegt Eppink. Hij geeft daarnaast aan dat de discussies over Europa er twintig jaar geleden ook al waren op redacties van kranten. Begrip is er dus kennelijk nog steeds niet genoeg, ook niet onder journalisten. Hier ligt mogelijk een taak van het voortgezet onderwijs om de basiskennis te vergroten onder toekomstige journalisten. Hoewel Van Dooren aangeeft dat het lespakket over Europa altijd aanwezig is geweest in zijn 18 jaren van dienstverband op de FHJ. Met een toename van aandacht voor Europa in de dagbladen, groeit de noodzaak voor journalisten wellicht om zich meer te verdiepen in de materie.

Basiskennis zou overigens bij de hele Nederlandse bevolking aanwezig moeten zijn. Anders zijn journalisten genoodzaakt om een groot deel van de ruimte in de krant aan institutionele uitleg te besteden, zoals Kuijk zegt. Dat uitleggerige aspect verstoort in de berichtgeving waar het werkelijk om gaat in de EU: de besluitvorming voor alle lidstaten. Bovendien maakt die achtergrondinformatie het bericht niet aantrekkelijker. Europese verslaggeving moet juist spannender en sneller worden, zodat lezers het minder vaak willen overslaan.

Desinteresse is volgens De Gruyter een reden waarom er weinig aandacht aan Europa wordt besteed in kranten. Hier is volgens mij het gezegde 'wat de boer niet kent, dat eet hij niet' van toepassing. Het feit dat er een gebrek aan kennis is, veroorzaakt een groot deel van die desinteresse. Dat er minder aandacht is voor gemeentelijke of provinciale politiek vind ik wel begrijpelijk, omdat besluitvorming op die niveaus minder vaak grote gevolgen heeft voor het dagelijks leven. Europa daarentegen is overal en overstijgt met regelmaat de soevereiniteit van nationale wetgeving. Een slagvaardiger Europa is automatisch supranationaal. De 28 lidstaten zijn zo verschillend qua opvattingen dat zij op intergouvernementeel niveau amper tot Europese wetgeving kunnen komen. Dat geeft wel aan hoe ingewikkeld Europese besluitvorming is. De enige manier om hierin te kunnen participeren is door kennis te vergaren over de functie van de Europese instellingen. Door de rol van en de processen in het EP te begrijpen, kunnen burgers een gefundeerde stem uitbrengen bij de verkiezingen.

5.1.5 Informatie voor kiezers

De mening van Schout dat de berichtgeving over de ruzie binnen de PvdA de grotere context bij politieke partijen aangeeft, deel ik. In die zin is er wel een direct verband met de komende verkiezingen. Burgers hebben er recht op te weten als het niet goed gaat in de samenwerking tussen politici. Kunnen die op gespannen voet nog wel opkomen voor hun idealen en hetgeen waarvoor ze zijn gekozen als volksvertegenwoordigers? Een kiezer kan door de berichtgeving besluiten niet op de PvdA te stemmen. Maar wellicht is het sociaal-democratische gedachtegoed voor burgers belangrijker dan interne ruzies. Het onderwerp zet op die manier misschien wel aan tot een publiek debat.

In de berichtgeving over de bankenunie kwamen verschillende Nederlandse Europarlementariërs in de kranten aan het woord. Zo is Corien Wortmann (CDA) betrokken bij de uitvoering en Dennis de Jong (SP) tegenstander van de plannen. Hij behoort tot een minderheid in het EP. Met de verkiezingen in aantocht zijn die tegenstellingen belangrijk voor lezers. Door te stemmen, kunnen kiezers laten weten of zij tevreden zijn met de uitkomst, zoals Eppink aangaf. Inmiddels is de besluitvorming achter de rug, waardoor het lijkt alsof burgers niet veel invloed hebben op wat er gebeurt in Europa. Alleen denk ik dat dit gevoel van onmacht op elk democratisch instituut van toepassing kan zijn. In Den Haag maakt de regering ook beleid waarop de oppositie in de Tweede Kamer kritiek kan leveren, maar dat houdt het meestal ook niet tegen.

Aan de reacties van de Europarlementariërs kun je zien dat de bankenunie een politiek onderwerp is. De komende periode gaan de tegenstellingen in het EP nog over de uitvoering van het plan. Het staat al vast dat de bankenunie er komt als onderdeel van de ECB. Toch verwacht ik dat het vanwege het algemeen belang een zichtbaar thema is bij de verkiezingen. Dat het onderwerp vaak is behandeld, geeft wel aan hoe veel waarde kranten er aan hechten. Die aandacht is terecht omdat het invloed heeft op het dagelijks leven van alle Nederlanders en de inwoners van andere EU-lidstaten. We hebben allemaal geld op bankrekeningen staan en willen niet meer opdraaien voor faillissementen van banken. Kiezers kunnen zich bij de verkiezingen niet echt uitspreken tegen het beleid, maar bij het onderwerp was wel goed te zien hoe de verschillende bestuurslagen tot gezamenlijk beleid kwamen. De functie van het EP maakt daar slechts onderdeel van uit, waardoor de politieke opinies niet altijd even zichtbaar waren.

Het vrijhandelsverdrag met de VS is een onderwerp dat zeker een verkiezingsthema vormt. Vooral omdat nog niet is besloten of het verdrag er komt. Kiezers kunnen zich daarom nog uitspreken voor of tegen de plannen. De twijfels die Van Dooren heeft over dit onderwerp als geschikt verkiezingsthema deel ik gedeeltelijk. De vertaalslag die journalisten moeten maken om de consequenties van een dergelijk verdrag voor individuele burgers te duiden, is ingewikkeld. Bovendien is het in de kranten vaak gekoppeld aan de af luisterschandalen door de Amerikaanse NSA. Prognoses wijzen erop dat er na de verkiezingen een meerderheid is voor TTIP. De centrum-rechtse fracties willen graag dat het doorgang vindt. De uitslag van de komende verkiezingen moet rigoureus afwijken van de prognoses om dat te kunnen voorkomen, maar het is niet onmogelijk.

De mogelijke gevolgen voor voedselkwaliteit en milieuwetgeving waar Eickhout het over heeft, heb ik niet ontdekt in de kranten. In die zin wordt het voor kiezers moeilijk om een standpunt in te nemen over het verdrag. De af luisterpraktijken staan op zichzelf en de dreiging van de EU om van het verdrag af te zien is zoals Van Dooren aangeeft een drukmiddel. Het lijkt vooral een politiek spel over de verhoudingen tussen de EU en de VS. Het is goed voor burgers om ook te weten dat er verdragen zijn gesloten of nog worden gesloten met andere landen. Wel ben ik het met Eickhout eens dat TTIP groter is, omdat het om de belangrijkste bondgenoot van de unie gaat. In het belang van economische groei verwacht Eppink wel een meerderheid in het EP. Hij vindt het hypocriet om de af luisterpraktijken mee te wegen in de besluitvorming. Die mening deel ik niet omdat er wel draagvlak moet zijn onder de Europese bevolking voor een dergelijk verdrag. Vertrouwen in een handelspartner is daarbij van groot belang. Het gaat uiteraard om economische voordelen, maar de risico's moeten zeker niet weggewuifd worden. In dat opzicht valt er zeker wat te kiezen eind mei.

5.1.6 Het maatschappelijk debat

De bankenunie stond regelmatig op de agenda van zowel de plenaire vergaderingen als de parlementaire commissies. De Boer gaf aan dat het EP hierover moest meebeslissen, terwijl dat niet altijd het geval is geweest bij maatregelen vanwege de economische crisis. Wat dat betreft heeft het onderwerp een interessante achtergrond om over te debatteren. Veel Nederlanders willen dat Europa minder zeggenschap krijgt. Dat blijkt uit onderzoek van Ipsos en de grote aanhang van eurosceptische partijen als de PVV. Aan de andere kant klonk er een schreeuw om meer actie vanuit Europa toen de economische crisis Nederland trof. Die twee dingen gaan moeilijk samen, omdat de EU alleen slagvaardiger wordt als het meer bevoegdheden krijgt. Bij de bankenunie kon je in de berichtgeving goed volgen hoe de EU toch een weg heeft gevonden om tot gezamenlijk beleid te komen, ondanks het beperkte mandaat van de lidstaten.

Buiten de discussie over de macht van Europa, moet er natuurlijk ook vooral gedebatteerd worden over de onderwerpen waarover de EU uiteindelijk beslist. Net als Eickhout denk ik dat die debatten ontbreken. Zoals hij in het stuk van Trouw aangaf, wordt hij door de Nederlandse pers vaak benaderd omdat hij een 'expert' is. Terwijl buitenlandse journalisten van BBC en ZDF hem naar zijn politieke standpunt vragen. Hierin schuilt ook wel het ontbreken van de denktankcultuur waarover Schout sprak. In andere landen wordt door betrokkenen op hoog niveau gedebatteerd over Europese onderwerpen. Dat kan vervolgens door de media worden opgepikt.

De opkomst van het populisme en de anti-Europese partijen heeft zijn weerslag op het publieke debat. Het lijkt erop of de gevestigde orde van traditionele politieke stromingen een antwoord moet geven. De Gruyter ziet dat er in landen als Oostenrijk en Griekenland pro-Europese partijen worden opgericht die ook nog successen boeken. Door de tegenwind, worden politici met neutrale of Europees gezinde standpunten wellicht geprikkeld om een duidelijk antwoord te geven aan de tegenstanders van de EU. Dat is goed voor de dagbladverslaggeving over Europa, omdat de tegenstellingen dan duidelijker worden. Burgers kunnen vervolgens zien wat er speelt op het Europese toneel en zelf een standpunt bepalen bij de berichtgeving.

5.1.7 De Europa-pagina

De meningen over het nut van een aparte pagina in de krant met nieuws vanuit de EU lopen uiteen. Kuijk en Van Dooren zijn voorstander omdat het vaste content afdwingt. Zolang de Europese thema's nog niet helemaal vanzelfsprekend zijn op krantenredacties kan een aparte pagina in ieder geval de belangrijkste onderwerpen van de week behandelen. Maar zoals door Schout, De Gruyter, Eppink en Eickhout wordt aangegeven is Europa overal en valt het daarom moeilijk af te scheiden van andere onderwerpen in de krant, zoals binnenland, buitenland, economie of cultuur. Trouw en NRC Handelsblad, de kranten waarvoor Kuijk en De Gruyter werkten in Brussel, zijn gestopt met de pagina omdat het blijkbaar niet goed genoeg werkte. Ondanks de beste

bedoelingen om meer aandacht te geven aan Europa. Het is denkbaar dat de formule van de pagina die de kranten hanteerden de wind uit de zeilen nam van actuele berichtgeving. De Gruyter gaf aan dat er soms belangrijke dingen in het weekend gebeurden die op maandag in de krant moesten. De Europa-pagina op woensdag werd daardoor gevuld met minder actuele content. Maar er valt ook wat te zeggen voor het belang van vaste content over besluitvormingsprocessen in Europa. Minder 'heet nieuws' waar Kuijk het over heeft, wordt nu niet meer geplaatst. Terwijl dat juist informatief kan zijn door duiding van de werkzaamheden van het EP en de andere Europese instituten.

In een artikel van de NRC-ombudsman (13 november 2010) wordt uitleg gegeven over de stille dood van de Europa-pagina in NRC Handelsblad. Het voordeel van de vaste pagina was dat het de redactie dwong om Europa geconcentreerd te volgen. Het nadeel was dat het een bureaucratische oplossing was voor een journalistiek probleem. "Als Europa echt zo belangrijk is, moet je dat kunnen terugzien in de hele krant – en stukken erover juist niet bij elkaar drijven in het reservaat van een vaste pagina. De pagina bleek een zorgenkind, organisatorisch en inhoudelijk. De verantwoordelijkheid ervoor verschoof van de hoofdredactie eerst naar de rubriek binnenland, toen naar Den Haag en tenslotte naar buitenland."

Correspondenten in Brussel zijn waardevol, maar volgens De Boer zal dat aantal niet snel toenemen. Journalisten kunnen volgens haar veel besluitvormingsprocessen ook best vanuit Nederland volgen. Bij veel berichtgeving die landelijk lijkt te zijn, kan een Europese kanttekening worden ontdekt. Eppink vindt dat journalisten die Europese context in de berichtgeving moeten aanhalen. Op het moment dat die altijd wordt meegenomen in de berichtgeving, lijkt een Europa-pagina overbodig. Het belang van de pagina verwatert als de belangrijkste onderwerpen elders in de krant komen. Van Dooren gaf aan dat een aparte pagina kan fungeren als een vast platform voor opinie, achtergronden en minder actuele berichtgeving over Europese besluitvormingsprocessen. In die vorm kan de Europa-pagina best één keer in de week gevuld worden. In het artikel van de NRC-ombudsman staat dat de pagina zomaar weer kan opduiken wanneer het nieuws er om vraagt. Het lijkt mij logisch dat wanneer de kennis toeneemt over Europa, lezers er meer van willen weten.

5.2 Aanbevelingen

In deze laatste paragraaf wil ik graag wat suggesties aandragen voor de verbetering van de dagbladverslaggeving over het EP. Ik breng de aanbevelingen onder in vijf categorieën:

1. De fysieke plaats in de krant
2. De inhoud van de berichten
3. Minimaal één correspondent
4. De Europese context
5. Organiseren van debatten

5.2.1 De fysieke plaats in de krant

Europa is overal en daarom is het belangrijk om het nieuws niet af te scheiden van andere berichten. Europa laat zich niet zomaar in een aparte pagina inkaderen, want daarvoor raakt het te veel beleidsterreinen. Wel moet het mogelijk zijn om twee keer in de week een halve pagina voor Brussel en Straatsburg te reserveren. De inhoud hiervan kan variëren van een achtergrondverhaal over besluitvorming rond het nieuwe visserijbeleid tot kortere nieuwsberichten over uitkomsten van stemmingen in het EP. Door in deze berichten duidelijk de tegenstellingen in het EP en tussen de instellingen te tonen, krijgen lezers inzichten in de Europese politiek. Deze berichten moeten helemaal los staan van de algemene nieuwsberichten over Europese besluitvorming op het hoogste niveau. Wanneer Dijsselbloem, Rehn of Draghi wat zeggen, wordt het toch wel opgepikt. Heldere informatie over het werk achter de schermen ontbreekt nu vaak.

5.2.2 De inhoud van de berichten

Journalisten moeten Europarlementariërs en Eurocommissarissen vaker benaderen met vragen over Europees beleid. De Europese politici geven zelf aan dat zij minder media-aandacht krijgen dan Haagse politici. Het viel mij op dat Europarlementariërs makkelijk benaderbaar zijn. Zij zijn naast volksvertegenwoordigers ook waardevolle bronnen op het gebied van Europese besluitvorming en moeten vaker aan het woord komen in berichtgeving over de EU. Een journalist moet ook niet schromen om buitenlandse Europarlementariërs te benaderen. Zij kunnen een totaal ander licht op de zaak schijnen door de politieke standpunten van de grotere overkoepelende fracties in het EP te verhelderen. Institutionele uitleg moet zoveel mogelijk worden vermeden. Soms is het onmogelijk om geen uitleg te geven, zeker als het gaat om functie, nationaliteit en fractie van politici. Algemene uitleg over de werking van de EU hoort echter thuis in klaslokalen en niet in de krant. Zonder institutionele uitleg wordt de lezer gedwongen om zelf onderzoek te verrichten als hij /zij wil weten hoe het precies zit. Die basiskennis is steeds opnieuw van belang bij de consumptie van nieuws over de EU.

Bij de berichtgeving over de rechtszaak tussen Merkies en de PvdA ontbrak wat informatie. De Boer legde uit dat Merkies formeel geen regels van het EP had overtreden. Het te veel ontvangen geld uit de dagvergoedingen van het EP zijn door haar terugbetaald. Partijvoorzitter Spekman vond dat het geld veel te laat was terugbetaald en beschouwde dat als een overtreding van de gedragscode die geldt binnen de partij. Dat Merkies geld uit de partijkas voor dagvergoedingen gebruikte om haar rechtszaak te financieren, is toegestaan. Europarlementariërs overtreden daarmee geen regels die gelden binnen het EP. Dat standpunt komt nauwelijks naar voren in de berichten. Vooral bij berichtgeving over integriteit van politici is nauwkeurigheid van groot belang. Als journalist wil je immers niet de aanname voeden dat alle Europarlementariërs fraudeurs zijn. Tenzij er alleen onbetrouwbare figuren naar Brussel worden gestuurd, zoals Van Dooren aangaf. Maar dat idee heb ik niet gekregen van de meeste Europarlementariërs.

Het politieke spel tussen de EC en het EP met betrekking tot de verhoudingen met de VS is volop uitgelicht. Europa moest een vuist maken naar de VS vanwege de afluisterschandalen. Opschorting van het SWIFT-verdrag kon rekenen op een nipte meerderheid in het EP, maar deze resolutie legde de EC desondanks naast zich neer omdat het verdrag niet is geschonden. Hoe werkt dat dan precies met die resolutie? Is die niet bindend voor de EC? De controlerende functie van het EP komt in die berichtgeving niet goed uit de verf. Daarna werd het vrijhandelsverdrag met de VS in de strijd gegooid. In de kranten ging het duidelijk meer om de ruzie tussen de EU en VS dan om de inhoudelijke behandeling van de verdragen. Maar wie A zegt, moet ook B zeggen. Als er over dergelijke verdragen wordt geschreven is het belangrijk om tevens uitleg te geven over de inhoud. Niet in het stuk zelf, maar bijvoorbeeld verderop in de krant. Met een overzicht van de politieke standpunten in het EP kunnen lezers bepalen wat de afwegingen zijn om een vrijhandelsverdrag te gebruiken als drukmiddel na af luisterpraktijken.

5.2.3 Minimaal één correspondent

De kranten met een correspondent in Brussel publiceren duidelijk meer berichten en uitgebreider over Europese politiek, dan de concurrenten. Dat onderstreept het belang van een vaste verslaggever in het politieke machtscentrum van de EU. Populaire kranten als de Telegraaf en het AD zouden eigenlijk ook een vaste kracht in Brussel moeten hebben. In de taak van de dagbladen om burgers te informeren, hoort de Europese bestuurslaag vaker en uitgebreider te worden behandeld dan nu het geval is. Indien het door gebrek aan middelen onmogelijk is om er iemand fulltime te stationeren, kan als alternatief een redacteur vanuit Nederland de belangrijkste onderwerpen aansnijden. Het Reformatorisch Dagblad toont aan dat dit best mogelijk is.

5.2.4 De Europese context

Het gebeurt nu nog te weinig dat in berichtgeving de Europese context wordt aangehaald. Wanneer journalisten automatisch bekijken of die kanttekening er is, kan die vaker benoemd worden. De EU is een bestaande bestuurslaag net als landelijk, provinciaal en gemeentelijk bestuur. Dezelfde vanzelfsprekendheid waarmee kranten bruggen slaan tussen Haagse besluitvorming en de gemeente of provincie is er nog te weinig. Bij berichtgeving over apk-keuringen kunnen bijvoorbeeld Europese richtlijnen en beleidsplannen worden beschreven.

5.2.5 Organiseren van debatten

Laatst was ik in de Rode Hoed voor een debat over de Europese verkiezingen. Het was een initiatief van de Volkskrant. De zaal was nagenoeg vol, waaruit bleek dat er voldoende interesse was. De gesprekken gingen alleen niet inhoudelijk over de richting die Europese politici wilden inslaan met de EU. Aan tafel zaten de Nederlandse economen Barbara Baarsma en Arnoud Boot, de leider van de Vlaamse N-VA Bart de Wever en Derk Jan Eppink als lid van het EP. Mensen met een zeer diverse achtergrond. De toekomst van België was een belangrijk gespreksonderwerp, omdat de verkiezingen daar samenvallen met die voor het EP. Het enige dat echt over Europees beleid leek te gaan, was het debat tussen de economen over de toekomst van de euro.

Ik ben het met Schout eens dat de denktankcultuur ontbreekt. Die zou gestimuleerd kunnen worden door kranten. Het debat van de Volkskrant was een mooie poging, maar ik zou het graag nog wat verder door willen trekken. Naast de economen had ik graag de Eurocommissaris en Europarlementariërs willen zien die zich bezig houden met financiën. Door de gesprekken te beperken tot enkele onderwerpen kan er op hoog niveau gedebatteerd worden. Dergelijke debatten dragen bij aan de informatievoorziening die vervolgens door journalisten kan worden opgepikt. Op die manier komt er in de kranten vaker hoogwaardige en inhoudelijk sterk onderbouwde berichtgeving over de belangrijkste Europese onderwerpen.

Bronnenlijst

Boeken:

- Van der Vleuten, A. 2010 *De bestuurlijke kaart van de Europese Unie* tweede druk Bussum: Uitgeverij Coutinho
- Van Damme, L. 2013 *Brusselse verhalen* eerste druk Amsterdam: Uitgeverij Boom
- Kussendrager, N. 2007 *Basisboek journalistiek* vierde druk Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers
- Verhoeven, N. 2011 *Wat is onderzoek?* vierde druk Den Haag: Boom Lemma

Elektronische bronnen:

- N.N. <http://www.verkiezingsuitslagen.nl/Na1918/Verkiezingsuitslagen.aspx>
- N.N. <http://www.denieuwereporter.nl/2012/07/creeer-de-europa-pagina-in-de-krant/>
- N.N. <http://www.denieuwereporter.nl/2013/05/journalistiek-laat-tegels-liggen-in-brussel/>
- N.N. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb80/eb80_nl_nl_nat.pdf
- N.N. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb78/eb78_nl_nl_nat.pdf
- N.N. <http://www.nrc.nl/ombudsman/2010/11/13/het-zware-leven-en-de-stille-dood-van-de-europa-pagina/>
- N.N. <http://www.trouw.nl/tr/nl/4500/Politiek/article/detail/3629325/2014/04/06/Wij-zijn-echt-geen-Mickey-Mouse-parlement.dhtml>
- N.N. <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2800/Europese-Unie/article/detail/3625161/2014/03/31/Geloof-in-het-nut-van-de-Europese-Unie-brokkelt-af.dhtml>
- N.N. <http://www.clingendael.nl/publication/euoparlement-geen-parlement?lang=nl>